

Program obrazovanja kod kuće

1. TROMJESEČJE (JESEN), GODINA 1

Skica

Godina 2026.

Uvod
NAČIN RADA I RASPORED

Način rada

Raspored unutar tjedna

<i>Ponedjeljak</i>	<i>Utorak</i>	<i>Srijeda</i>	<i>Četvrtak</i>	<i>Petak</i>	<i>Trajanje</i>
TEMA IZ POVIJESTI	TEMA IZ PRIRODE	TEMA POVIJESTI SPASENJA	TEMA O VJERI I SVECIMA	TEMA IZ POVIJESTI DRUŠTVA	15min
Prijepis	Prijepis	Prijepis	Prijepis	Prijepis	15min
Matematika	Matematika	Matematika	Matematika	Matematika	15min
Hand rhyme	Hand rhyme	Hand rhyme	Hand rhyme	Hand rhyme	5min

Molitva za početak rada

Molimo Te, Gospodine, djela naša svojom milošću preteci i svojom pomoću prati, da se svaka naša molitva i rad uvijek s Tobom započne i da se s Tobom dovrši. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Molitva za kraj rada

Zahvaljujemo Ti, Bože, što si nam dao milost da ovaj svoj posao dovršimo. Oprosti ako smo Te pri tome imalo ražalostili, i podaj milost da sretno dovršimo i djelo svoga spasenja te jednom uživamo kod Tebe u vječnosti plodove svoga rada i patnje. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Raspored po tjednima

	<i>Tjedan</i>	<i>Povijest svijeta</i>	<i>Povijest spasenja</i>	<i>Priroda</i>	<i>Vjera</i>
PRAPOVIJEST	05.10. – 11.10.	Nastanak svijeta	Stvaranje u Postanku	Plodovi	Anđeli čuvari
	12.10. – 18.10.	Kameno doba	Kajin i Abel	List	Krunica
	19.10. – 25.10.	Prva poljoprivreda	Noa i potop	Ovce i koze	sveta Terezija Avilska
	26.10. – 01.11.	Prvi gradovi	Kula babilonska	Ptice selice	sv. Ivan Pavao II.
MEZOPOTAMIJA	02.11. – 08.11.	Sumer — prva civilizacija	Abraham	Velike rijeke	Svi sveti / Dušni dan
	09.11. – 15.11.	Sumer — izum pisma	Abraham i Izak	Vinova loza	sv. Martin
	16.11. – 22.11.	Akad — prvo carstvo	Jakov i Ezav	Magla, mraz i inje	Krist kralj
	23.11. – 29.11.	Babilon	Jakov kod Labana	Četinjače	Došašće
EGIPAT	30.11. – 06.12.	Egipat — počeci	Josip u Egiptu	Deve	sv. Nikola
	07.12. – 13.12.	Egipat — srednje kraljevstvo	Mojsije	Hibernacija	Došašće 2
	14.12. – 20.12.	Egipat — novo kraljevstvo	Izlazak iz Egipta	Zimski suncostaj	Božić
	21.12. – 27.12.	<i>Ispitni tjedan</i>			

Vrlina tromjesečja: LJUBAZNOST

...

Skladatelj tromjesečja: JOSEPH HAYDN

...

Popis knjiga za čitanje

- C.S.Lewis, *Čarobnjakov nećak*
- TODO: fill it in

Autori djela
ŽIVOTOPISI

Joseph Haydn

SKLADATELJ

Franz Joseph Haydn rođen je 31.03.1732. godine u selu Rohrau u Austriji. Njegov je otac Mathias bio kolar, a ujedno i upravitelj seoske tržnice, dok je njegova majka Maria bila kuharica na plemićkom dvoru. Iako mu roditelji nisu znali čitati note, jako su voljeli glazbu i često su pjevali zajedno, a nekad i sa susjedima.

Josephovi roditelji uočili su da im je sin glazbeno nadaren i da u njihovom selu ne može dalje razvijati svoje talente, pa su ga kad je imao 6 godina poslali da živi sa njihovim rođakom u obližnjem gradu i da se ondje školuje za glazbenika. Ondje je naučio svirati čembalo i violinu, a svojim pjevanjem je postao poznat toliko da su ga pozvali u Beč da bude član dječakčkog zbora u bečkoj katedrali sv. Stjepana.

Kada je postao prestar da pjeva u dječakčkom zboru, morao se početi sam snalaziti za sebe, pa je pjevao na ulici, podučavao druge glazbi, čak bio i sluga i tajnik jednom skladatelju od kojeg je počeo učiti kako se sklada glazba. Dalje je nastavio učiti sam, služeći se knjigama i skladbama drugih skladatelja. Uskoro je postao i šire poznat, pa je našao i stalan posao kao dvorski skladatelj jednog plemića. Kasnije je postao to isto za bogate mađarske kneževe Esterhazy, pa je većinu vremena provodio u njihovoj ogromnoj palači u Mađarskoj gdje je skladao mnoga poznata djela: simfonije, opere, gudačke kvartete i sonate te postao jedan od glavnih skladatelja Europe. Putovao je dva puta u London i ondje skladao i održavao koncerte. Nakon toga se nastanio u Beču i ondje proveo ostatak života skladajući uglavnom crkvenu glazbu: mise i oratorije.

Osim što je sam bio veliki skladatelj, jedan od trojice najvećih skladatelja klasicizma, bio je i dobar prijatelj i učitelj drugima, tako i Wolfgangu Amadeusu Mozartu i Ludwigu van Beethovenu, kojega je nekoliko godina izravno podučavao. Budući da potječe iz područja Austrije u kojem je živjelo i mnogo Hrvata, njegove skladbe su često uključivale i hrvatske narodne napjeve koje je slušao još kao dječak.

Pred kraj života zdravlje mu je oslabilo i postalo mu je teško skladati nove skladbe. Zadnja koju je skladao

bila je jedna misa 1802. godine. Nakon toga je uglavnom vrijeme provodio kod kuće, primajući posjete prijatelja i svirajući svoj klavir. 1808. godine organizirana je izvedba njegove najbolje i najpoznatije skladbe *Stvaranje* pred najboljim glazbenicima i najuglednijim građanima njegova grada. Tom prigodom Haydna su u koncertnu dvoranu uveli u invalidskim kolicima, a pozdravljen je gromoglasnim pljeskom, trubama i bubnjevima.

Nakon toga je poživio još 14 mjeseci, no posljednji dani mu nisu bili mirni, jer su upravo u to vrijeme Francuzi napadali Beč i topovima gađali čak i njegovo susjedstvo. Francuzi su na koncu i osvojili grad, no Haydna nitko nije uznemiravao, dapače, jedan od francuskih časnika došao je k njemu da ga upozna i otpjevao mu njegovu vlastitu skladbu u čast. Dva tjedna kasnije Haydn je posve oslabio i pao u krevet te je na koncu umro 31. svibnja 1809. godine u dobi od 77 godina.

Ivan Goran Kovačić

PJESNIK

Ivan Goran Kovačić rodio se 21.3.1913. godine u Lukovdolu u Gorskom kotaru, od majke Ruže i oca Ivana. Djetinjstvo je proveo u rodnom Lukovdolu, gdje je završio osnovnu školu. Gimnaziju je upisao u Karlovcu gdje je završio tri razreda, a nakon toga se preselio u Zagreb i završio još i četvrti razred gimnazije. Potom je maturirao i odlučio upisati slavistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Studij je prekinuo odmah na početku zbog bolesti i siromaštva te se posvetio novinarstvu i književnosti.

Pisao je u razdoblju od 1929. do 1943. godine (13 godina). Kovačić je gajio duboke osjećaje prema Hrvatskoj, prema malom hrvatskom čovjeku, prema svima onima koji su nepravедно optuživani, koji su bili slabi i sami i o tome je pisao, a govorio je i o zločinima koji dolaze iz njegova naroda. 1931. godine objavio je svoju prvu zbirku pjesama. U zbirci se nalazi njegov izbor do tada objavljenih pjesama te pjesme još dvojice mladih pjesnika. Godine koje slijede posvetio je radu na zbirci novela pod naslovom "Dani gnjeva" koju je objavio 1936. godine. Zbirka se sastojala od sedam novela kojima je u konačnici postigao veliki uspjeh. Pisao je i o svom rodnom mjestu i ljudima koji su tamo živjeli, a kroz njegove riječi može se vidjeti velika ljubav koju je osjećao prema njima. Uspio je čitateljima predložiti sklad koju priroda i seljak osjećaju u gorskom kraju. No, u isto vrijeme nije se suzdržavao spomenuti niti poteškoće koje taj isti sklad mogu narušiti. Doživljaj goranskog kraja najviše dolazi do izražaja u zbirci pjesmama "Ognji i rože" koje su posmrtno obavljene 1945. godine. To su dijalektalne, odnosno kajkavske (kekavske) pjesme kojima je pjesnik još više prenio osjećaje koji ga vežu za rodni kraj. Na čitatelja je prenio ljepote prirode svoga kraja pišući vedro i s velikim ponosom. Pjesme su skladne i ritmične.

Godine 1936. dobio je i prvi novinarski posao i od tada se uzdržavao isključivo baveći se novinarstvom. Ubrzo je počeo raditi i kao urednik uređujući prvenstveno kulturne rubrike u "Hrvatskom dnevniku" te u "Novostima". Krajem lipnja i početkom srpnja 1943. godine bio je u selu Vrbica u istočnoj Bosni gdje se pokušavao sakriti od neprijatelja (četnika). No, ipak su ga pronašli

i ubili 12.7.1943. godine. Svake godine u Lukovdolu u Gorskom kotaru održava se pjesnička manifestacija Goranovo proljeće kako bi se održalo sjećanje na čovjeka koji je mnogo dao svome rodnome kraju.

Carl Larsson

SLIKAR

Carl Larsson bio je švedski slikar. Njegov bogat opus obuhvaća ulja na platnu, akvarele i freske. Ponajviše je poznat po akvarelima koji prikazuju idiličan obiteljski život. Svojim najboljim djelom smatrao je *Midvinterblot* (Žrtvovanje usred zime), veliku sliku koja se danas čuva u Švedskom nacionalnom muzeju likovnih umjetnosti. Larsson je rođen 28. svibnja 1853. u Stockholmu. Roditelji su mu bili iznimno siromašni, a djetinjstvo vrlo teško jer su živjeli u bijedi i prljavštini. Ipak, u dobi od trinaest godina, učitelj u školi za siromašnu djecu potaknuo je Carla da se prijavi na Kraljevsku švedsku akademiju likovnih umjetnosti, kamo je i primljen.

Tijekom prvih godina boravka ondje, Larsson se osjećao manje vrijedno, zbunjeno i sramežljivo. Tri godine kasnije stekao je samopouzdanje i osvojio svoju prvu medalju za jedan crtež. Svojih prvih nekoliko godina rada radio je kao ilustrator knjiga, časopisa i novina. U dobi od 24 godine preselio se u Pariz, gdje je proveo nekoliko godina marljivo radeći, ali nije postigao uspjeh u svojem radu. 1882. na neko se vrijeme nastanio sa svojim švedskim kolegama slikarima u mjestu Grez-sur-Loing, u skandinavskoj umjetničkoj koloniji nedaleko od Pariza. Ondje je upoznao umjetnicu Karin Bergöö, kojom se oženio iduće godine. 1885. vratio se u Švedsku, gdje je ostao do 1888., slikajući prizore iz južnog dijela Stockholma. Godine 1886. prihvatio je mjesto ravnatelja Škole likovnih umjetnosti u Göteborgu.

Njegova obitelj bila mu je omiljeni model i najveća inspiracija za slikanje. Carl i Karin Larsson zajedno su imali osmero djece: Suzanne, Ulfa, Pontusa, Lisbeth, Britu, Matsa, Kersti i Esbjörna. Godine 1888. Karinin otac Adolf Bergöö mladoj je obitelji darovao malu kuću nedaleko od Faluna. Potomci Carla i Karin Larsson i danas su vlasnici te kuće — poznate kao Carl Larsson-gården — te je svakog ljeta, od svibnja do listopada, drže otvorenom za posjetitelje. Dok je radio na svom najvećem djelu, Carl Larsson je počeo osjećati probleme s vidom, a pogoršale su mu se i česte glavobolje. Nakon što je u siječnju 1919. pretrpio blaži moždani udar, preostalo je vrijeme posvetio dovršavanju svojih memoara (spisa o svom životu). Preminuo je tog mjeseca u Falunu i pokopan na groblju crkve u Sundbornu.

Gustav Krklec

PJESNIK

Gustav Krklec jedan je od najznačajnijih hrvatskih književnika 20. stoljeća. Osim kao književnik, bio je poznat i kao prevoditelj, urednik i novinar, te prvi predsjednik Društva hrvatskih književnih prevoditelja. Za života je bio veliki prijatelj s mnogim velikim piscima, poput Vladimira Nazora, Antuna Branka Šimića, Tina Ujevića, a Ivo Andrić bio mu je i vjenčani kum.

Gustav Krklec rođen je 1899. godine, u Udbinji pored Karlovca. Bio je prvo dijete u obitelji. Zbog očeve službe, preselio se s obitelji u Zagorje, u mjesto Maruševac, pored Varaždina. Uz dva brata i tri sestre, proveo je sretno djetinjstvo na selu. Tamo je pohađao osnovnu školu. 1909. godine upisao je klasičnu gimnaziju u Varaždinu. 1915. upisao je sedmi razred u klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Nakon mature pokušao je studirati u Beču, ali se ipak vratio u Zagreb i upisao Filozofski fakultet, gdje je tri semestra studirao filozofiju.

Gustav Krklec najpoznatiji je po svojoj poeziji. Poeziju je počeo pisati još kao gimnazijalac u Zagrebu. 1919. godine objavio je prvu zbirku pjesama "Lirika". 1921. godine izdao je svoju prvi i jedini roman "Beskućnici" te zbirku pjesama "Srebrna cesta". Za svoj pjesnički rad i književna djela Krklec je dobio mnoge nagrade i priznanja. 1944. godine dobio je Antunovsku nagradu, 1967. godine nagradu "Grigor vitez", a 1969. godine nagradu "Vladimir Nazor", veliko priznanje za životno djelo. Krklec je radio u kulturi do mirovine, a književnošću se bavio gotovo do smrti. 1976. godine savladala ga je bolest i prikovala za krevet. Sljedeće je godine i umro. Sahranjen s najvećim počastima na groblju Mirogoj u Zagrebu. 1999. godine, na stotu godišnjicu njegova rođenja, podignuta mu je spomen ploča u Maruševcu.

Hans Andersen Brendekilde

SLIKAR

Hans Andersen Brendekilde rođen je 1857. godine. Odrastao u Braendekildeu, malom selu na otoku Funenu. Bio je daljnji rođak pisca bajki Hansa Christiana Andersena te je, baš kao i njegov rođak, imao vrlo siromašno djetinjstvo. Očevi obojice bavili su se izradom drvenih klompi. U dobi od četiri godine Brendekilde je napustio roditeljski dom i živio s bakom i djedom sve do desete godine, kada se počeo uzdržavati kao pastir, dobivajući pritom hranu i smještaj. U školi je učitelj prepoznao njegov talent za rezbarenje životinja u drvu, pa je od svoje 14. do 17. godine učio zanat kod rezbara i klesara Wilhelma Hansena u Odenseu.

Godine 1877. kod slikara O. A. Hermansena školovao se za slikara cvijeća, a iste je godine primljen na Kraljevsku dansku akademiju likovnih umjetnosti u glavnom gradu Danske - Kopenhagenu kako bi se školovao za kipara. Akademiju je završio s odličnim uspjehom 1881. godine. Iako se školovao za kipara, odmah je počeo djelovati kao slikar. Brendekilde je slikao na otvorenom, prikazujući siromašne ljude – bilo pri radu u polju, u njihovim domovima ili u seoskom okruženju.

Imao je mnogo prijatelja, između ostalog mladog slikara s kojim je u mladosti, dok su živjeli skromno, povremeno dijelio sobu i atelje u Kopenhagenu. Slikali su slične motive, obojica su nosila prezime Andersen te su ih stoga često zamjenjivali jednog s drugim. Zbog toga su svoja prezimena Andersen zamijenili imenima svojih rodnih sela — Brendekilde i Ring.

Brendekilde je bio vedre naravi, duboko posvećen prikazivanju života u malim selima. Brendekilde se smatra i prvim umjetnikom u Danskoj koji je radio sa staklom, izrađujući ukrase i oblike za tvornicu stakla na otoku Funenu. Osim što je bio slikar socijalnog realizma, Brendekilde je slikao i portrete. U kasnijoj životnoj dobi sve je više prepoznavao idilične strane života na selu te slikao ljude, djecu i cvijeće. Sagradio je veliku kuću u Jyllingeu i uzgajao više od 3000 vrsta cvijeća u svom slavnom vrtu. Brendekilde je preminuo 30. ožujka 1942. u Jyllingeu.

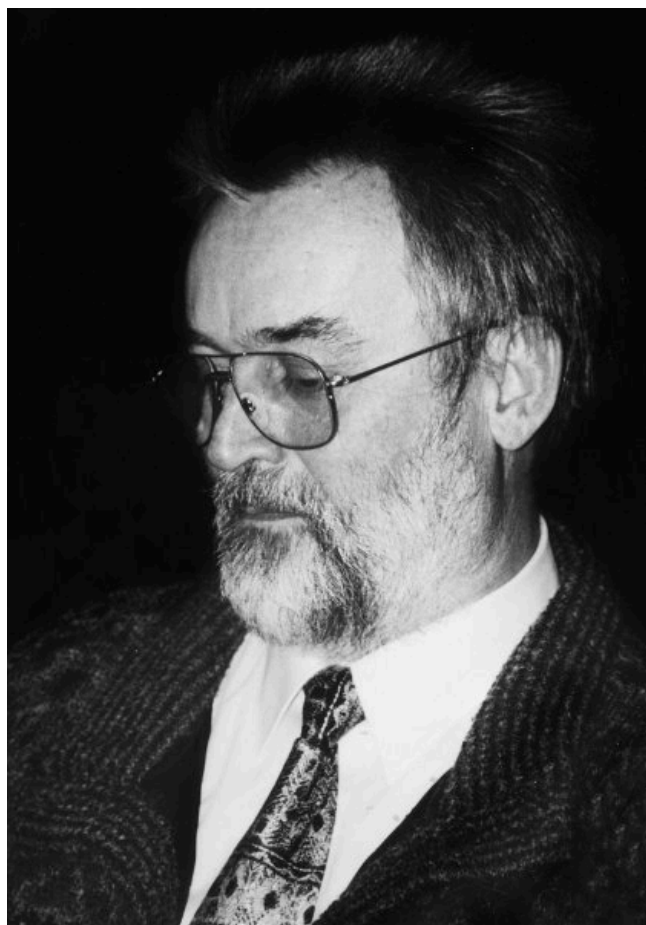
Zvonimir Balog

PJESNIK

Zvonimir Balog bio je pisac za djecu i odrasle, pjesnik, ilustrator, slikar i kipar rođen u mjestu Sv. Petar Čvrstec kraj Križevaca, 31. V. 1932. U Križevcima je završio osnovnu školu te nižu gimnaziju i poljoprivrednu školu, dok je u Školi primijenjenih umjetnosti u Zagrebu upisao slikarstvo koje je diplomirao na zagrebačkoj Pedagoškoj akademiji.

Za njegovu prozu i pjesme karakteristična je igra slogovima, glasovima, riječima, značenjima i slikama. Zvonimir Balog se tijekom života okušao u raznim zanimanjima — radio je kao nastavnik, administrator u uredu, u kafiću za šankom, bio je soboslikar, dekorater, odgajatelj u gimnazijskom domu, urednik u dječjem programu HRT-a te urednik dječjih časopisa “Modra lasta” i “Smib”. Posjetio je veliki broj škola na druženjima s djecom, a posebno se trudio posjećivati manje škole koje su se nalazile izvan gradova.

Njegova književna djela su poznata i izvan Hrvatske, neka od njih su prevedena na dvadeset jezika. Jedan od najznačajnijih prijevoda je prijevod knjige “Bonton” koje je izdalo Društvo hrvatskih književnika na engleskom jeziku. Za svoja je književna djela dobio mnogo brojne nagrade i priznanja. Primjerice, četverostruki je dobitnik nagrade “Ivana Brlić Mažuranić” i šesterostruki dobitnik nagrade “Grigor Vitez”. Dobitnik je i “Goranove plakete” za doprinos pjesništvu, a za trajni doprinos hrvatskoj književnosti dobio je nagradu “Visoka žuta žita”. Umro u Zagrebu, 2. XI. 2014.

Joseph Farquharson

SLIKAR

Joseph Farquharson rođen je 1846. na sjeveru Škotske, u zemlji u koju zima dolazi polako i ostavlja trag u svjetlu, mrazu i dugim tihim jutrima. Od malih nogu pripadao je brdima i poljima Aberdeenshirea, gdje su se ovce kretale po snijegu, a nebo kao da je uvijek razgovaralo sa zemljom.

Kao mladić, Farquharson je studirao umjetnost u Edinburghu, a kasnije u Parizu, gdje je naučio brižljivu disciplinu crtanja i slikanja. Ipak, iako su mu gradovi nudili vještine i poduku, njegovo srce nikada nije napustilo škotsko selo. Uvijek iznova se vraćao kući, noseći sa sobom lekcije iz svog školovanja. Zima je bila ta koja ga je najviše osvojila. Dok su drugi tražili zaklon od hladnoće, Farquharson je izlazio na nju, postavljajući svoj štafelaj u snijeg i mraz. Umotan protiv vjetra, čekao je trenutak kada se sunce spusti nisko na horizont, a svjetlost postane blijedo zlatna ili nježno ružičasta na zemlji. Gledao je kako se sjene protežu po snijegu i kako se ovce tiho skupljaju kako bi se zaštitile od hladnoće, i slikao ono što je vidio sa strpljenjem i poštovanjem.

Njegove slike ispunjene su tišinom, u njima nema drame, ali ima dubokog osjećaja. Farquharson je dopustio da trenutak govori sam za sebe. Joseph Farquharson doživio je starost, a kad je umro 1935. godine, ostavio je za sobom zapis o zimama koje su ljudi s ljubavlju promatrali.

Karte i vremenske crte

1. tjedan
STVARANJE SVIJETA

Pregled 1. tjedna

Trajanje

05.10. – 11.10.

Povijesna tema + povijest spasenja

Stvaranje svijeta, prema knjizi Postanka i aktualnim znanstvenim spoznajama.

Tema iz prirode

Plodovi zemlje

Vjerska tema

Anđeli, posebno anđeli čuvari

Poezija

Ivan Goran Kovačić, *Prezrela jesen*

Umjetnost

Carl Larsson, *Listopad*, 1882.

Glazba

Joseph Haydn, *Stvaranje*

Hand rhyme

Apple tree

Ručni rad

Oblikovanje jabuke i/ili bundeve od glinamola

Bog stvara svijet

U početku nije bilo ničega, ni neba ni zemlje, ni ljudi ni životinja, ni sunca, mjeseca ni zvijezda, baš ničega — osim Boga. Bog je bio oduvijek i ostat će zauvijek, On se ne može ni roditi ni umrijeti, nego On jednostavno postoji.

No iako u početku nije bilo ničega osim Boga, Bog nije bio usamljen. Jer On je sam u sebi obitelj: Otac, Sin i Duh Sveti, za koje kažemo da su Trojstvo, zajednica tri osobe u jednome, istome Bogu. Pa ipak, Bog je svoju ljubav i svoju radost zbog ljepote postojanja htio s nekime podijeliti. I zato je odlučio stvoriti ovaj svijet i sve nas koji u njemu živimo.

Ali prije nego li je Bog započeo stvaranje ovoga svijeta, prvo je stvorio nebrojenu vojsku anđela da žive s Njime u nebu, trajno ga okružuju i slave svojom pjesmom. To je baš kao što kažemo na svakoj svetoj misi, da se anđeli u nebu klanjaju Bogu i uvijek govore: „Svet, svet, svet, Gospodin Bog Sabaot! Puna su nebesa i zemlja tvoje slave!” A neke od tih anđela Bog šalje i k nama da nas čuvaju i vode, a ponekad, rijetko, i da se izravno pokažu i govore s nama. No Bogu to nije bilo dovoljno, htio je još nekoga s kime može sve dijeliti, pa je odlučio stvoriti još i ovaj vidljivi svijet čiji smo mi dio.

Nešto o tome kako je to Bog točno učinio govori nam sama Biblija, a nešto pak otkriva znanost koja promatra i proučava sve oko nas što se može vidjeti i iskusiti, ali i druge stvari, npr. one koje su jako sitne (kao bakterije) ili pak jako daleke (kao zvijezde), a tako i one kojih više nema, ali su ostavile svoje tragove (mamuti i dinosauri).

Stvaranje svijeta dogodilo se prije mnogo, mnogo godina, prije tisuća i milijuna godina, zapravo, koliko zasad znamo, prije nekoliko milijardi godina. A ono je započelo tako da je Bog, okružen potpunom prazninom i ništavilom, jednostavno izgovorio riječi: „*Neka bude svjetlo!*”, i u taj čas iz ničega je nastao zasljepljujući bljesak svjetlosti u kojem je nastao svemir. No svemir je tada, na samom svom početku, bio još posve pust, tek prazno mjesto na koje sve drugo treba još doći.

Prvo što je Bog napravio da ispuni prazninu svemira jest da je načinio obilje zvijezda i rasporedio ih po svem

nebu, nekoliko zvijezda ovdje, nekoliko ondje, neke razdvojene, neke na hrpi zajedno..., i tako je za svaku od njih pronašao pravo mjesto i ondje je postavio. A među svim tim zvijezdama jedna mu je bila posebno draga i važna, jer je za nju imao posebnu zadaću — to je ova zvijezda što nas obasjava, naše Sunce.

Potom je Bog načinio planete i smjestio ih da putuju oko zvijezda, a onda također i mjesece koje je smjestio da kruže oko planeta. Tako je saznao i naš planet, Zemlju, i njoj dodijelio jedan žuti Mjesec da ju vazda prati i obilazi oko nje. I tako je Sunce počelo obasjavati Zemlju danju, a Mjesec noću, da bi živa bića koja će tek stvoriti imala svjetlost da mogu hodati po njoj.

U času kad ju je Bog stvorio, Zemlja je bila samo ogromna kamena kugla, posve mirna i neživa, tek je u njenom središtu ključalo vrelo užarene lave koja bi ponegdje izbila na površinu u kakvom vulkanu i hlađenjem stvaralo nove stijene na već postojećima. Takav goli i divlji krajolik nije bio prikladan za život ikojem biću, pa je Bog morao nešto poduzeti da bi biljke, životinje i ljudi mogli na njemu živjeti.

I zato je Bog na zemlju pustio kišu, koja je padala i padala sve dok nije ispunila sve rupe, duboke doline i plitke ravnice, i tako je od obilne kiše nastalo more. Ono pak što je ostalo nepokriveno vodom postalo je kopno. No zemlja je još uvijek bila posve tiha i gola. Nije na njoj bilo ničega što raste ili što se kreće, što pjeva ili viče, nikakvog pokreta ni zvuka osim hujanja vjetra, pljuštanja kiše ili tutnjave groma i potresa. I tako je to bilo mnogo, mnogo godina, sve dok Bog nije uvidio da je došlo vrijeme za idući korak u Božjemu planu.

Ne znamo točno gdje, moglo je to biti negdje duboko pod morem ili pak u nekom vulkanskom jezercu, no na nekome tako skrovitom mjestu Bog je načinio prvi, maleni, sićušni organizam koji je bio živ — Bog je stvorio život. I s vremenom, od tog prvog organizma koji je vjerojatno bio nalik malenoj bakterijici, polako, kroz stoljeća i tisućljeća, jer Bog je gospodar vremena kojemu se nikad nikuda ne žuri, nastale su i prve alge, spužve, ježinci, ribice..., sve dok cijelo more nije procvrlo silnom vrevom živih bića svake vrste.

Istodobno s time, Bog je i golo kamenje kopna odlučio prekriti zelenilom biljaka: grmova, drveća, trave i cvijeća, da bi tako pripremio mjesto za kopnene životinje koje su uskoro trebale doći. A kada je sve bilo spremno, Bog je pozvao neke od riba da napuste vodu i istupe na kopno, a da bi to mogle, peraje im je pretvorio u noge, a škrge u pluća. Tako su nastali vodozemci (žabe, vodenjaci), potom gmazovi (gušteri, zmiје, kornjače), onda ptice i na koncu sisavci. Tijekom dugog vremena razvoja životinja, stvorio je Bog i neke koje su imale svoje mjesto i ulogu samo za neko vrijeme, ali su kasnije u promjenama svijeta izumrle i iza sebe ostavile samo kosti zarobljene u stijenama. Najpoznatije među tim izumrlim životinjama su dinosauri.

No ipak, u svemu tome novonapućenom svijetu koji je sada bio ispunjen životom, zvukom šuštanja lišća, pjevanja ptica, kreketanjem žaba, urlikanjem majmuna i rikom lavova, i dalje nije bilo niti jednog jedinog bića koje je bilo u stanju prepoznati i upoznati svoga Stvoritelja, razgovarati s Njime i dijeliti Njegovu radost. Zato je Bogu preostao još jedan posljednji korak da ispuni svoju namjeru stvaranja nekoga s kime može dijeliti sve što je učinio — trebao je stvoriti nas.

A da bi to učinio, odabrao je neke od životinja koje su najviše sličile budućim ljudima, a to su majmuni, te ih je polako kroz dugo vremena preoblikovao da postanu izgledom poput nas: da siđu sa stabala na tlo, da se usprave i hodaju na dvije noge, da razviju vješte ruke i lica poput naših. I kada je sve bilo spremno, Bog je konačno u jedno takvo biće udahnuo dah života — dao mu je dušu — i tako je nastao čovjek.

Za razliku od svih drugih životinja, čovjek, imajući dušu, mogao je promatrati svijet koji ga okružuje, razmišljati o njemu, prepoznati da svijet ima svoga Stvoritelja, koji je dobar i brine za njega, i toga Stvoritelja htjeti upoznati i s Njime biti. I tako je i bilo — novostvoreni čovjek je htio upoznati Boga, i Bog mu je prišao i razgovarao s njime. To mjesto gdje je čovjek stvoren i gdje je prvi puta susreo Boga mi prema Bibliji nazivamo „rajski vrt” — Eden.

Kada je Bog stvorio čovjeka, stvorio ga je tako da čovjek ne bude sam sebi dovoljan, nego da uvijek traži Njega — Boga, ali i druge ljude da se s njima druži, surađuje i živi. I kao što ni Bog nije sam i usamljen jer je u samome sebi obitelj, tako nije htio ni da čovjek bude sam, nego mu je dao ženu, da njih dvoje zajedno sa svojom djecom isto tvore obitelj na sliku Boga koji je obitelj.

I budući da je čovjek od tada jedino stvorenje u svijetu koje može Boga upoznati, slušati i s Njime razgovarati, Bog mu je povjerio čitav ovaj svijet da u dogovoru s Bogom njime upravlja, da ga obrađuje poput vrta, da ga čuva od zla, i da u ime svih stvorenja slavi Boga zbog Njegove dobrote i mudrosti. I to je naša zadaća sve do danas.

Pitanja za poticanje razgovora

1. Što je Bog prvo stvorio?
2. Kako je naš planet Zemlja izgledala u trenutku kad je stvorena?
3. Kako su nastala mora i kopno?
4. Kako su nastale kopnene životinje?
5. Je li Božji plan bio dovršen kad su zemlju ispunile biljke i životinje?
6. Kako je Bog načinio čovjeka, i po čemu se čovjek razlikuje od svih drugih bića?
7. Koju je zadaću Bog povjerio čovjeku kad ga je stvorio?

Plodovi

Plod je organ nastao od plodnice tučka, a ponekad i različitih drugih cvjetnih dijelova; glavna uloga mu je da štiti sjemenku.

Dijelovi ploda su: **egzokarp**, **mezokarp**, **endokarp**, koji zajedno čine sočno USPLOĐE koje jedemo.

Podjela plodova

PO NAČINU RASPROSTRANJIVANJA: vjetrom (anemohorni), vodom (hidrohorni — kokos), životinjama (zoohorni), čovjekom (antropohorni), autohorni (same biljke izbacuju sjemenke; pr. *Echbalium*, *Arachis hypogaea* — kikiriki)

PREMA POSTANKU OD ODREĐENOG TIPA ŽENSKOG DIJELA BILJKE (gineceja): pojedinačni plod, zbirni plod (*Rosa*, *Rubus*), cenokarpni (plodnice nastale od 2+ plodnih listova), skupni (od cvata — smokva, dud, čičak)

PREMA NASTANKU USPLOĐA: pravi — samo od plodnice tučka (rod *Prunus*), nepravi — nastali od plodnice i drugih cvjetnih dijelova (rodovi *Malus* i *Pirus*)

PREMA GRAĐI USPLOĐA:

• suhi:

- pucavci (mjehur, mahuna, tobolac, komuška)
- nepucavci (orah, pšeno, roška, žir)
- kalavci (*Acer*, *Apiaceae*)
- cjepavci (*Lamiaceae*)

• sočni:

- boba: sočni endokarp, kožičasti egzokarp; jedno-sjemena (datulja), višesjemena (grožđe, banana, krastavac, rajčica, agrumi...)
- koštunica: usplođe u sva 3 sloja; jednosjemena (trešnja, višnja, šljiva, marelica, badem, orah, maslina...) i višesjemena (bazga, mušmula)
- jezgričasti plod: prijelaz između koštunice i bobe (jabuka, kruška, dunja)

TODO: nadopuniti, pretvoriti u puni tekst, razumljiv svima, ZAPRAVO, promijeniti koncepciju

Stvaranje u Postanku 1-2

Ovo je opis stvaranja svijeta kako je zapisan u Bibliji, u prva dva poglavlja Knjige postanka koju je napisao Mojsije prema sjećanjima svoga naroda koja su se prenosila s koljena na koljeno.

TODO: Prepisati ovo u malo pojednostavljeni tekst, izravno čitanje iz Biblije + komentar tek za 5. razred

Prvi izvještaj o stvaranju

U početku stvori Bog nebo i zemlju. Zemlja bijaše pusta i prazna; tama se prostirala nad bezdanom i duh Božji lebdio je nad vodama.

I reče Bog: »Neka bude svjetlost!« I bi svjetlost. I vidje Bog da je svjetlost dobra; i rastavi Bog svjetlost od tame. Svjetlost prozva Bog dan, a tamu prozva noć. Tako bude večer, pa jutro – dan prvi.

I reče Bog: »Neka bude svod posred voda da dijeli vode od voda!« I bi tako. Bog načini svod i vode pod svodom odijeli od voda nad svodom. A svod prozva Bog nebo. Tako bude večer, pa jutro – dan drugi.

I reče Bog: »Vode pod nebom neka se skupe na jedno mjesto i neka se pokaže kopno!« I bi tako. Kopno prozva Bog zemlja, a skupljene vode mora. I vidje Bog da je dobro.

I reče Bog: »Neka proklija zemlja zelenilom – travom sjemenitom, stablima plodonosnim, koja, svako prema svojoj vrsti, na zemlji donose plod što u sebi nosi svoje sjeme.« I bi tako. I nikne iz zemlje zelena trava što se sjemeni, svaka prema svojoj vrsti, i stabla koja rode plodovima što u sebi nose svoje sjeme, svako prema svojoj vrsti. I vidje Bog da je dobro. Tako bude večer, pa jutro – dan treći.

I reče Bog: »Neka budu svjetlila na svodu nebeskom da luče dan od noći, da budu znaci blagdanima, danima i godinama, i neka svijetle na svodu nebeskom i rasvjetljuju zemlju!« I bi tako. I načini Bog dva velika svjetlila – veće da vlada danom, manje da vlada noću – i zvijezde. I Bog ih postavi na svod nebeski da rasvjetljuju zemlju, da vladaju danom i noću i da rastavljaju svjetlost od tame. I

vidje Bog da je dobro. Tako bude večer, pa jutro – dan četvrti.

I reče Bog: »Nek' povrvi vodom vrema živih stvorova, i ptice nek' polete nad zemljom, svodom nebeskim!« I bi tako. Stvori Bog morske grdosije i svakovrsne žive stvorove što mile i vrve vodom i ptice krilate svake vrste. I vidje Bog da je dobro. I blagoslovi ih govoreći: »Plodite se i množite i napunite vode morske! I ptice neka se namnože na zemlji!« Tako bude večer, pa jutro – dan peti.

I reče Bog: »Neka zemlja izvede živa bića, svako prema svojoj vrsti: stoku, gmizavce i zvjerad svake vrste!« I bi tako. I stvori Bog svakovrsnu zvjerad, stoku i gmizavce svake vrste. I vidje Bog da je dobro.

I reče Bog: »Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!«

Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.

I blagoslovi ih Bog i reče im: »Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!« I doda Bog: »Evo, dajem vam sve bilje što se sjemeni, po svoj zemlji, i sva stabla plodonosna što u sebi nose svoje sjeme: neka vam budu za hranu! A zvijerima na zemlji i pticama u zraku i gmizavcima što puze po zemlji u kojima je dah života – neka je za hranu sve zeleno bilje!« I bi tako. I vidje Bog sve što je učinio, i bijaše veoma dobro. Tako bude večer, pa jutro – dan šesti.

Tako bude dovršeno nebo i zemlja sa svom svojom vojskom. I sedmoga dana Bog dovrši svoje djelo koje učini. I počinu u sedmi dan od svega djela

koje učini. I blagoslovi Bog sedmi dan i posveti, jer u taj dan počinu od svega djela svoga koje učini.

To je postanak neba i zemlje, tako su stvarani.

Drugi izvještaj o stvaranju – Raj zemaljski

Kad je Jahve, Bog, saznao nebo i zemlju, još nije bilo nikakva poljskoga grmlja po zemlji, još ne bijaše niklo nikakvo poljsko bilje, jer Jahve, Bog, još ne pusti dažda na zemlju i nije bilo čovjeka da zemlju obrađuje. Ipak, voda je izvirala iz zemlje i natapala svu površinu zemaljsku. Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša.

I Jahve, Bog, zasađi vrt na istoku, u Edenu, i u nj smjesti čovjeka koga je napravio. Tada Jahve, Bog, učini te iz zemlje nikoše svakovrsna stabla – pogledu zamamljiva a dobra za hranu – i stablo života, nasred vrta, i stablo spoznađe dobra i zla.

Rijeka je izvirala iz Edena da bi natapala vrt; odatle se granala u četiri kraka. Prvom je ime Pišon, a optječe svom zemljom havilskom, u kojoj ima zlata. Zlato je te zemlje dobro, a ima ondje i bdelija i oniksa. Drugoj je rijeci ime Gihon, a optječe svu zemlju Kuš. Treća je rijeka Tigris, a teče na istok od Ašura; četvrta je Eufrat.

Jahve, Bog, uzme čovjeka i postavi ga u edenski vrt da ga obrađuje i čuva. Jahve, Bog, zapovjedi čovjeku: »Sa svakoga stabla u vrtu slobodno jedi, ali sa stabla spoznađe dobra i zla da nisi jeo! U onaj dan u koji s njega okusiš, zacijelo ćeš umrijeti!«

I reče Jahve, Bog: »Nije dobro da čovjek bude sam: načiniti ću mu pomoć kao što je on.« Tada Jahve, Bog, načini od zemlje sve životinje u polju i sve ptice u zraku i predvede ih čovjeku da vidi kako će koju nazvati, pa kako koje stvorenje čovjek prozove, da mu tako bude ime. Čovjek nadjene imena svoj stoci, svim pticama u zraku i životinjama u polju. No čovjeku se ne nađe pomoć kao što je on. Tada Jahve, Bog, pusti tvrd san na čovjeka te on zaspa, pa mu izvadi jedno rebro, a mjesto zatvori mesom. Od rebra što ga je uzeo čovjeku napravi Jahve, Bog, ženu pa je dovede čovjeku. Nato čovjek reče: »

Gle, evo kosti od mojih kostiju,
mesa od mesa mogega!
Ženom neka se zove,
od čovjeka kad je uzeta!«

Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo. A bijahu oboje goli – čovjek i njegova žena – ali ne osjećahu stida.

— Post 1-2

Anđeli čuvari

Brojna su mjesta na kojima se u Svetom pismu spominju anđeli. Oni su služili svima, od pastira do samog Isusa. Oni su duhovna bića bez tijela (KKC 328). “Duh je po onome što jest, a anđeo po onome što čini” — kaže sveti Augustin. Riječ “anđeo” dolazi od grčke riječi *angelos* i latinske riječi *angelus*, što znači “glasnik”. Anđeli su sluge i vjesnici Božji, a “budući da »neprestano gledaju lice Oca koji je na nebesima«, oni su moćni »izvršitelji Božjih naredaba, poslušni riječi njegovoj« (Ps 103, 20)” (KKC 329).

Kao duhovni stvorovi, anđeli, kao i mi ljudi, imaju razum i volju, a po svome savršenstvu nadilaze sva vidljiva stvorenja. O tome svjedoči sjaj njihove slave jer vazda stoje pred licem Božjim i klanjaju Mu se (KKC 330), veličaju Ga i slave. Anđeli pripadaju Isusu, jer su stvoreni po njemu i za njega. O tome nam govori i Biblija na nekoliko mjesta:

U njemu je sve stvoreno na nebesima i na zemlji, vidljivo i nevidljivo; bilo Prijestolja, bilo Gospodstva, bilo Vrhovništva, bilo Vlasti — sve je po njemu i za njega stvoreno.

— Kol 1, 16

Kad Sin čovječji dođe u slavi i svi anđeli njegovi s njime

— Mt 25, 31

Nek pred njim nice padnu svi anđeli Božji

— Heb 1, 6

Anđeli nam najavljuju izdaleka ili izbliza Božje spasenje i služe ostvarenju Božjeg nauma: oni zatvaraju raj zemaljski, zaustavljaju Abrahamovu ruku koja se digla da žrtvuje sina, vode Božji narod iz ropstva, najavljuju rođenja i pozive (KKC 332), zaštićuju Isusovo djetinjstvo, služe Isusu u pustinji, krijepe ga u smrtnoj borbi (KKC 333).

Imaju li anđeli imena? Samo za 3 anđela znamo kako se zovu: Mihael, Gabriel i Rafael. Riječ Mihael znači *tko je kao Bog*, Rafael *Bog liječi*, a Gabriel *Bog je moja snaga*. Njihov spomendan Crkva slavi 29. rujna. A svatko od nas posebno može štovati svoga anđela čuvara. Njihov se spomendan slavi 2. listopada. Anđeli čuvari od djetinjstva do smrti okružuju naš život svojom zaštitom i zagovorom. Svaki vjernik ima uza se anđela kao čuvara i pastira da ga vodi u život (KKC 336). Oni nam mogu pomoći i zaštititi nas u bilo kojoj situaciji.

„Kad ste u kušnji, zazovite svojeg anđela. On vam želi pomoći više nego li vi sami želite da vam se pomogne! Ignorirajte đavla i nemojte straha od njega; on se boji i bježi čim vidi vašeg anđela čuvara“ rekao je sveti Ivan Bosco. I papa Benedikt XVI podsjetio nas je na brigu naših anđela: “Dragi prijatelji, Gospodin je uvijek blizu i (...) prati nas također s pojedinačnom prisutnošću svojih anđela koje danas Crkva časti kao ‘čuvare’, tj. službenike božanske brige za svakog čovjeka. Od početka pa sve do smrti, čovjekova je duša okružena njihovom neprestanom brigom.”

Anđeli čuvari usmjeravaju naše korake i staze na Božji put. Mogu nas zaštititi od opasnosti, spasiti nam život, zagovarati za nas pred licem Oca nebeskoga. Nemojmo zapustiti odnos s našim anđelom čuvarom, obratimo mu se rado za pomoć već danas!

Adam, Eva i pad

Čuli smo prethodno kako je Bog stvarao svijet, i kako je na kraju, kao vrhunac djela stvaranja, stvorio i čovjeka. Nakon što je dovršio stvaranje, sve je sagledao i blagoslovio, rekavši da je „veoma dobro”. No otkuda onda zlo u svijetu, da ljudi drugim ljudima rade loše stvari, a isto tako i prirodi, a i priroda čovjeku?

Kada je Bog stvorio čovjeka, muškarca i ženu, u Bibliji nazvanima Adam i Eva, postavio ih je u rajski vrt, boravio ondje uz njih, razgovarao s njima, učio ih svemu, i onda im povjerio zadaću da se brinu za sav svijet i sva druga stvorenja u njemu. I tako su prvi ljudi živjeli u miru i skladu i sa Bogom i sa prirodom oko sebe, uređujući Božji vrt, jedući njegove plodove i uživajući u ljepoti svorene prirode i samog Stvoritelja.

Jedino što im je Bog zapovijedio da nikako ne smiju napraviti jest pojesti plod sa stabla spoznaje dobra i zla koje je bilo u središtu vrta, jer je samo Bog onaj koji odlučuje što je dobro a što zlo, zato jer je sve stvorio i zna što je za koga stvarno dobro. Kada bi oni ipak pojeli s toga stabla, značilo bi da žele umjesto Boga odlučivati sami za sebe što je dobro a što ne, kao neposlušna djeca koja ne poštuju upute roditelja i rade što god požele, pa i ono što im može nauditi i ozlijediti ih. Zato im je Bog rekao da ako pojedu taj plod, da će sigurno sebi nauditi i na koncu umrijeti, jer ih onda Bog, ako postanu neposlušni, neće više moći štititi od njih samih.

No još puno prije toga, kada je Bog bio stvarao anđele, i njima je, kao i ljudima, dao slobodnu volju da odaberu hoće li Ga voljeti i služiti mu radosna srca, ili će više voljeti same sebe i odijeliti od Njega. Većina ih je odabrala ovo prvo, ljubiti Boga i biti mu poslušni, no bilo je i nekih koji su to odbili jer su bili oholi, a najveći među njima bio je Sotona, „onaj s rogovima”. Anđele koji su odlučili slušati njega, a ne Boga, nazivamo palim anđelima, vragovima, demonima, i njih je Bog zbog neposluha izbacio iz svoga nebeskog kraljevstva. No oni su htjeli napakostiti Bogu i upropastiti Njegovo djelo stvaranja. Stoga je njihov vođa, Sotona, došao k Adamu i Evi u rajski vrt i pokušao ih nagovoriti da i oni postanu neposlušni Bogu.

U Bibliji to piše otprilike ovako: Zmija (sotona) je bila lukavija od svih drugih stvorenja koje je stvorio Bog. Ona dođe i reče ženi, Evi: „Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?” Eva odgovori zmiji: „Ne, smijemo jesti plodove sa svih stabala, osim

onoga koje je nasred vrta, da ne bismo umrijeti.” Nato zmija reče Evi: „Ne, nećete umrijeti, nego ako pojedete taj plod, postat ćete kao Bog, bit ćete Njemu ravni i nećete ga više morati slušati, nego ćete sami za sebe odlučivati što je dobro.” I zagleda se Eva u taj plod, i učini joj jako primamljiv, ubere ga i pojede. A dade i Adamu koji je bio s njom, a nije ju spriječio, nego je i on pojeo. I odmah nakon što su ga pojeli, shvatili su da su prekršili Božju zapovijed, da su razočarali Boga i da se On sada ima pravo jako naljutiti na njih, pa su se sakrili u grmlju među stablima u vrtu.

A Bog je u to vrijeme često dolazio k njima da bi razgovarao, i budući da ih nije sada mogao naći, počeo ih je dozivati: „Gdje ste?” Adam mu je odgovorio iz njihova skrovišta: „Čuli smo te da dolaziš, pa smo se sakrili jer smo se prestrašili.” A Bog ga upita: „Zašto ste se Mene prestrašili? Niste li možda jeli plod sa stabla s kojeg sam vam zabranio da jedete jer nije dobro za vas?” A Adam se htio opravdati pa je optužio Evu: „žena koju si mi dao, ona je ubrala plod i dala mi da jedem pa sam zato pojeo.” Onda Bog upita Evu: „Zašto si to učinila?” A ona pak optuži zmiju: „Zmija me prevarila pa sam jela.”

I tako su ljudi na samom početku postali neposlušni Bogu, ali ne samo to, nego i počeli se međusobno svađati i jedni druge optuživati.

A Bog je onda rekao čovjeku: „Budući da me nisi htio slušati i od Mene primati pomoć, odsada će ti sve što radiš biti teško jer ćeš raditi sam. Ti ćeš s mukom obrađivati zemlju, umjesto da kao dosad jedeš plodove koje sam ti Ja davao, a priroda i nepogode će ti tvoj trud stalno otežavati, dok će tvoja žena u mucu rađati djecu. Htjeli ste stvari raditi po svome, pa ćete sada iskusiti što to doista znači: napustit ćete rajski vrt i sami se snalaziti u svijetu.” No unatoč svemu, Bog ih nije napustio i nije se prestao brinuti za njih, nego im je načinio odjeću da ne budu goli i izloženi kiši, vjetru i suncu, te ih uputio da krenu na istok gdje će naći plodnu zemlju koju mogu obrađivati.

Psalam 104 (izbor)

PRIJEPIS

NEBO SI RAZAPEO KAO ŠATOR,
NA VODAMA SAGRADIO DVOROVE SVOJE.

ZEMlju SI STAVIO NA STUPOVE NJENE:
NEĆE SE POLJULJATI U VIJEKE VJEKOVA,

TI DAJEŠ TE NIČE TRAVA ZA STOKU
I BILJE NA KORIST ČOVJEKU
DA IZVEDE KRUH IZ ZEMLJE

TI SI STVORIO MJESEC DA OZNAČUJE VREMENA
I SUNCE ZNADE KADA IMA ZAĆI.

KAKO SU BROJNA DJELA TVOJA, O GOSPODINE!
SVE SI TO MUDRO UČINIO:
PUNA JE ZEMLJA STVORENJA TVOJIH.

Prezrela jesen

IVAN GORAN KOVAČIĆ

U svakom plodu malo sunce zori,
I voće slatkim jezikom mirisa
Javlja nam svoja imena; dok gori
Lišće svih brezâ, kupinâ i tisâ.

S brijega žuta bundeva se sori.
Orasi pljušte kroz lišće iz visa.
Cestama štropot punih kola ori,
Na nebu vatre jesenjih obrisa.

Lijepe mi se prsti od slatkoće.
I moje srce zrelo je ko voće.
Miriše! Čudne još ga drže snage

Na tankoj grani ljubavne zreloće.
Gle, viču silno, s njegove punoće,
Vesela usta ime moje drage!

Carl Larsson, *Listopad*, 1882.

2. tjedan
KAMENO DOBA

Pregled 2. tjedna

Trajanje

12.10. – 18.10.

Povijesna tema

Kameno doba, prapovijest ljudske vrste

Tema iz povijesti spasenja

Kajin i Abel

Tema iz prirode

List — građa lista, funkcija lista, oblici lišća

Vjerska tema

Krunica — što je i kako je nastala, njena važnost — svjedočanstva svetaca

Poezija

Gustav Krklec, *List*

Umjetnost

Hans Andersen Brendekilde, *Šumski put u jesen*, 1902.

Glazba

Joseph Haydn, *Stvaranje* (nastavak)

Hand rhyme

Fallen leaves

Ručni rad

???

Prapovijest i kameno doba

Da ukratko ponovimo, prošli smo tjedan čuli kako je Bog stvarao svijet, počevši od samog svemira, potom zvijezda i planeta, među kojima i naše Zemlje, onda kopna i mora, pa prvoga života negdje pod morem, iz kojeg su kasnije nastale ribe i druga morska stvorenja... Nakon toga je kopno prekrrio biljkama, a neke od riba izveo na kopno i od njih načinio vodozemce, gmazove, ptice i sisavce. Na kraju mu je još bilo preostalo uzeti neke od majmuna i preobraziti ih u bića izgledom što sličnija ljudima, i kada je sve bilo spremno, u ta je bića udahnuo dah života, dušu — dao im je razum i volju, sposobnost razmišljanja, razgovaranja, te upoznavanja svijeta oko sebe, kao i Boga koji je sve stvorio. A ta bića iz kojih je nastao čovjek nazivamo praljudima, pračovjecima.

Sve se to dogodilo vrlo, vrlo davno. Prema trenutnim spoznajama, stvaranje prvih ljudi dogodilo se prije nešto više od 50 000 godina, no o svemu tome znamo jako malo jer se to zbilo davno, i jer sve to nije nigdje zapisano. Naime, ljudi su slova i knjige izmislili tek mnogo, mnogo kasnije, a prije toga su sve što su znali prenosili jedni drugima kroz priče koje su pričali, ali mnoge od tih priča su kroz stoljeća i tisućljeća izgubljene i zaboravljene.

Zato jedino na temelju čega možemo nešto saznati o tim prvim vremenima, koja se nazivaju prapovijest, jesu ostaci kosti, alata, tragova ljudskih nastambi, predmeta koje su koristili i slično. To sve skupa nije puno, ali arheolozi — ljudi koji proučavaju stare predmete i pomoću njih zaključuju o prošlim vremenima — su ipak nešto uspjeli doznati o tome kako su prvi ljudi živjeli, i kako su se razvijali kroz vrijeme sve do časa kada su nastale prve knjige i zapisi iz kojih dalje možemo čitati tijek povijesti kao priču.

Prema najstarijim dosad pronađenim tragovima, stvaranje čovjeka zbilo se negdje na području istočne Afrike. Iz Afrike su se ljudi širili dalje, putujući uokolo i tražeći pogodna mjesta za život, mjesta gdje je bilo dovoljno hrane, pitke vode i pogodnih mjesta za sklonište ili izradu nastambi. Prvo su stigli na područje zvano Bliski Istok, potom su krenuli dalje kroz cijelu Aziju, onda su s jedne strane došli u Europu, a s druge u Australiju. Najkasnije su, u vremenu kad je razina mora bila niža, prešli iz Azije u Sjevernu Ameriku, a najkasnije su dospjeli do Južne Amerike i Grenlanda.

U tom je razdoblju vrijeme u Europi bilo vrlo promjenljivo. Izmjenjivali su se periodi toplog vremena s periodima jako hladnog vremena, kada bi se veći dio sjeverne Europe našao cijele godine pokriven snijegom i ledom. Također su i Alpe bile posve prekrivene ledom, a većina ostalog područja bile su stepe i šume.

To vrijeme kada je velik dio zemlje čitave godine prekriven ledom i snijegom nazivamo *ledeno doba*. Zadnje takvo ledeno doba trajalo je prije između 30 000 i 15 000 godina. U takvim uvjetima ljudi su se uglavnom prehranjivali loveći veće životinje, kao što su mamuti, jeleni, divlje svinje i divlja goveda, divokoze, zečeve itd. U predjelima uz more i rijeke, ljudi su lovili i ribe, školjke, a na sjeveru i tuljane.

Za lov su se služili palicama, kamenim sjekirama, kopljima s koštanim vrhovima, ali i lukom i strijelama, pri čemu su strijele izrađivali od kosti životinja. Baš zato što su većinu alata i oruđa u tom vremenu ljudi radili od kamena, to se razdoblje naziva *kameno doba*. Ljudi su tada znali sami zapaliti vatru, kuhati i peći meso da im bude lakše probaviti ga, a vatru su koristili i za grijanje u hladnim danima. Živjeli su najčešće u špiljama, kamenim zaklonima ili u zemunicama, nastambama koje su bile poluukopane u zemlju, a gornji dio bio je prekriven granjem, travom i blatom.

Glavna nalazišta kosti i predmeta ljudi iz kamenog doba upravo su razne špilje u kojima su oni živjeli. Jedna od najpoznatijih nalazi se u Francuskoj, gdje su 1868. godine radnici koji su gradili cestu pronašli jednu plitku špilju, a u njoj ostatke ljudskih kosti starih oko 30 000 godina. To se mjesto zvalo *Cro-Magnon*, a prema njemu su i ti prvi ljudi koji su naselili Europu nazvani *kromanjonci*. Kasnije je pronađeno još mnogo takvih špilja diljem Europe, neke od njih čak i u Hrvatskoj.

Život prvih ljudi bio je vrlo težak. Većina ih nije doživjela preko 40 godina, jer su lako mogli stradati u lovu i borbi sa divljim životinjama, ali i od bolesti ili gladi, kad ne bi mogli dulje vrijeme ništa uloviti za hranu. Tih je ljudi u početku bilo vrlo malo, živjeli su raspršeno u manjim skupinama, i cijeloj Europi bilo ih je vjerojatno dosta manje nego li koliko ljudi živi u jednom gradu poput Zagreba danas.

List

Listovi su zeleni organi biljaka u kojima se odvija **fotosinteza**. To je način na koji biljka sebi stvara hranu pomoću sunčeve svjetlosti koju listovi upijaju, vode i plina iz zraka koji se zove ugljikov dioksid. Tako biljka pomoću listova sebi stvara hranu u obliku šećera, a nama kroz listove ispušta plin kisik kojeg udišemo. Također, biljka kroz list **isparavanjem** gubi višak vode.

Dijelovi lista su: **baza** ili podina (*basis*), **peteljka** (*petiolus*) i **plojka** (*lamina*). Svaki od navedenih dijelova može imati vrlo različite oblike. Žile na listu također mogu različito izgledati — mogu biti viličaste (ginko), mrežaste (većina listova) i prugaste (trave). Kod mrežastih su listova izraženi srednje rebro (koje nazivamo rahis) i postrana rebra. Lisna plojka može biti cjelovita, razdijeljena i sastavljena.

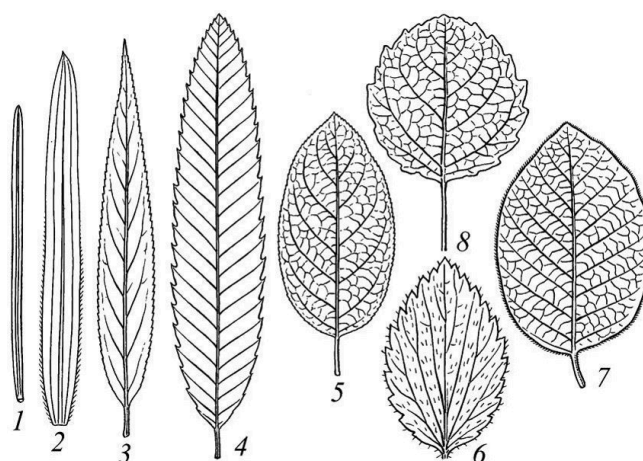
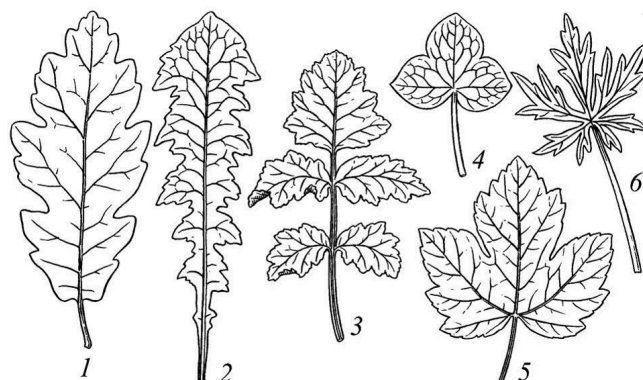
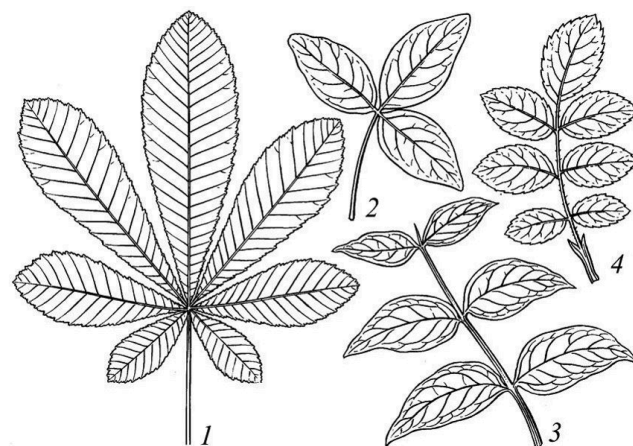
Cjelovita lisna plojka po svom obliku može biti neurezana (bukva), narovašena (dobričica), zupčava (božikovina), pilasta (kesten), nepravilno urezana (maslačak), uvrnuta (mladi listovi jaglaca) i kovrčava (*Rumex crispus*).

Ako je plojka urezana preko polovice pa sve do središnjeg rebra govorimo o **razdijeljenim listovima**. Oni mogu biti perasto i dlanasto razdijeljeni.

Sastavljeni listovi su oni koji imaju na glavnoj peteljci malene liske, od kojih svaka ima svoju peteljku i izgledom podsjeća na zaseban list. Takvi listovi također mogu biti perasti i dlanasti. Perasto sastavljeni listovi su primjerice listovi bagrema, dok su dlanasto sastavljeni listovi djeteline i divljeg kestena.

S obzirom na cjelokupni izgled, listovi mogu biti različitog oblika. Najčešći su igličasti kod četinjača, linearni kod trave, duguljasti kao kod vrbe, bubrežati kod koprivnjaka, lopatasti kod tratinčice, a postoje i kopljasti, srcasti, rombični, mačasti itd.

TODO: preraditi

Kajin i Abel

Nakon što su pojeli plod sa stabla spoznaše dobra i zla, Adam i Eva bijahu izbačeni iz rajskog vrta i nastaniše se istočno od njega. Ondje Eva začne i rodi sina kojemu dade ime Kajin, i zahvali Bogu na njemu riječima: „Muško sam dijete stekla pomoću Gospodina!” Poslije toga rodila je i Abela, Kajinova brata. Kad su oni odrasli, Abel je postao stočar i pastir, a Kajin zemljoradnik koji je obrađivao polja. Jednoga dana Kajin je prinio žrtvu Bogu od zemaljskih plodova. Jedan dio plodova koje mu je zemlja dala — žitarica, voća i povrća — nije sam pojeo niti ih spremio za kasnije, nego ih je spalio na vatri kao znak da ih predaje Bogu. Nakon njega slično je učinio i Abel, žrtvovao je Bogu najbolje životinje iz svojih stada.

No zašto su oni to učinili? Da bismo to saznali, moramo se malo vratiti unazad na trenutak kad je Bog stvorio čovjeka. Naime, On ga je stvorio na svoju sliku, kao onoga tko će u ime svih živih bića hvaliti Boga zbog Njegove mudrosti i dobrote, ali i kao onoga tko će u Božje ime upravljati svijetom, čuvati ga i uređivati. Čovjek je trebao biti kralj svijeta i svih stvorenja kao Božji predstavnik na zemlji, jer je on jedini od svih stvorenja koji je mogao s Bogom razgovarati, slušati Njegove upute i izvršavati ih. I kad je Bog sve stvorio, sedmi dan je proglasio danom odmora, blagdanom, danom zahvaljivanja za predivna Božja djela — danom za molitvu i bogoslužje. A onaj tko je kao svećenik u ime svih stvorenja tu molitvu i zahvaljivanje imao činiti jest upravo čovjek.

Dakle, Bog je prvog čovjeka, Adama, postavio da bude kralj i svećenik u Njegovo ime u svijetu. Pa iako je Adam sagriješio i bio izbačen iz rajskog vrta, ipak je zadržao tu ulogu svećenika, pa su je i njegovi sinovi Kajin i Abel naslijedili. I zato su oni, baš kao svećenici, prinijeli žrtve zahvalnosti Bogu od onoga što im je Bog dao od plodova i životinja.

No Kajin i Abel nisu to učinili na isti način. Bog, koji vidi što je kome u srcu, prepoznao je da mu je Abel prinio žrtvu rado i iskreno, a Kajin je to učinio nerado i neiskreno, možda više jer je mislio da mora nego li jer je to stvarno htio. I zato kaže Biblija da je Bog „milostivo pogledao Abela i njegovu žrtvu, a na Kajina ni pogleda ne svrati.” Jer Bog voli kad mu se iskreno molimo, kad mu

iskreno zahvaljujemo, kad mu iskreno pjevamo, a ne preko volje, nerado i mrzovoljno.

Ali Kajin se jako naljutio što Bog nije prihvatio njegov dar, a Abelov jest, i postao je jako zavidan i ljubomoran na svoga brata. Bog je to vidio i obratio mu se: „Kajine, zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno? Jer ako ispravno radiš, na licu ti treba biti vedrina. A ako ne radiš, ipak se još stigneš predomisliti i popraviti.” No Kajin nije ništa odgovorio Bogu, nego je pozvao brata da dođe k njemu, i onda iznenada skočio na njega i ubio ga.

Onda se Bog ponovno obratio Kajinu: „Gdje ti je brat Abel?”, a Kajin mu je odgovorio: „Što me briga, zar ja trebam čuvati svoga brata?” Bog mu onda reče: „Što si učinio? Slušaj! Krv tvoga brata iz zemlje k meni više. Zato budi proklet jer si prolio krv brata svoga! Odsada ti zemlja neće više davati svoje plodove, nego ćeš biti skitnica na zemlji.” A Kajin reče Bogu: „Preteška mi je to kazna. Tjeraš me s plodne zemlje da lutam i skrivam se od Tebe, i tko god me nađe može me ubiti.” A Bog reče: „Ne, nego ako te tko ubije, snaći će ga Moja kazna”. Nato Kajin ode i nastani se još istočnije u zemlji koja se zvala Nod.

Kajin je ondje dobio sina koji se zvao Henok, i sagrađio tamo grad kojeg je nazvao po sinu. Od njegova sina potekli su drugi potomci, među njima i Lamek, čovjek koji si je uzeo dvije žene umjesto jedne. On je također ubio drugog čovjeka, ali je ubio i jedno dijete koje ga je udarilo — postao je još i gori od Kajina. Tako su Kajinovi potomci postajali sve gori i gori, i činili su sve više zla na zemlji.

A Adam i Eva su nakon što je Kajin ubio Abela dobili još jednog sina, Šeta, i tada je Eva rekla: „Bog mi je dao drugo dijete umjesto Abela, koga ubi Kajin”. Šetu se pak rodio sin Enoš, i u njegovo vrijeme su se ljudi više počeli moliti Bogu. A uloga svećenika koju su Kajin i Abel imali, a Kajin ju je izgubio kad je ubio svoga brata, sad je prešla na Šeta i njegovu djecu.

Krunica

Što je krunica?

Krunica je jedna od najraširenijih katoličkih molitava u kojoj se obraćamo Mariji, svojoj nebeskoj majci, i zajedno s njom razmišljamo o događajima iz Isusova života kojima je ona nazočila i koje je pohranjivala u svoje srce dok su se zbivali. Krunica se sastoji od molitava *Oče naš*, *Zdravo Marijo*, *Slava Ocu* te *Vjerovanja*. Podijeljena je u uvodni dio iza kojeg slijedi 5 desetica. U jednoj desetici molimo na početku jedan *Oče naš*, nakon toga deset *Zdravo Marija*, i na kraju jedan *Slava Ocu*, za zahvalu Bogu što nam je dao Mariju za majku. U uvodnom dijelu, prije prve desetice, molimo prvo *Vjerovanje*, onda jedan *Oče naš*, pa tri *Zdravo Marije* i jedan *Slava Ocu*.

U svakoj desetici uzimamo jedno otajstvo iz Isusova i Marijina života kojeg se posebno prisjećamo i o njemu razmišljamo. Postoje četiri grupe otajstava: *radosna otajstva*, u kojima se spominjemo Isusova začeca, rođenja i djetinjstva, *žalosna otajstva* u kojima razmišljamo o Njegovoj muci, *slavna otajstva* koja se spominju Njegova uskrsnuća, uzašašća, slanja Duha Svetoga te uznesenja Marijina na nebo, te na koncu *otajstva svjetla* koja se spominju Isusova javnog djelovanja. Prve tri grupe otajstava mole se već preko 500 godina, dok su *otajstva svjetla* dodana nedavno, 2002. godine, kada ih je dodao papa Ivan Pavao II.

Osim molitve krunice, postoji i posebna molitva *ružarij*, kada se zaredom mole prvo *radosna*, zatim *žalosna* i na kraju *slavna* otajstva, i onda se sve zajedno izmoli 150 molitava *Zdravo Marijo*, što je stara praksa Crkve koja tom brojkom podsjeća na 150 psalama koliko ih postoji u Bibliji i koliko su ih tipično redovnici molili svaki tjedan u molitvi Časoslova.

Podrijetlo krunice

Upravo je iz molitve časoslova i proizašla molitva krunice. Naime, prije tisuću godina, u srednjem vijeku, bilo je mnogo redovnika i oni su bili obavezni svakog dana moliti Časoslov koji se uglavnom sastoji od recitiranja ili pjevanja Psalama, a u cijelom tjednu izmolili bi svih 150 psalama. No kako je broj redovnika rastao, pojavila se razlika između redovnika koji su bili svećenici i znali čitati i pisati i uz molitvu se uglavnom bavili prepisivanjem knjiga i podučavanjem, i drugih

redovnika koji su bili laička braća i koji nisu znali čitati, nego su uglavnom obavljali poslove u vrtu, na polju, u radionicama i sl. Za njih je umjesto psalama (koje nisu znali pročitati) uvedena praksa ponavljanja molitve *Oče naš* 150 puta u danu, a kao pomoć u brojanju molitava korišteni su kamenčići, čvorići, bobice i sl. nanizani na uzicu u pravilnim razmacima. Stotinjak godina kasnije, umjesto 150 ponavljanja *Oče naša*, počelo se moliti i 150 puta *Zdravo Marija*, i tako je nastala prva krunica, nizanje molitvi *Zdravo Marijo* praćeno na čvorićima ili kamenčićima na uzici — krunici.

U 15. stoljeću krunica je zadobila svoj poznati oblik, kada je jedan redovnik kartuzijanac predložio da se uz svakih deset *Zdravo Marija* razmatra i jedno otajstvo iz Isusova i Marijina života, i to se ubrzo proširilo po cijeloj Europi i svijetu, i tako je nastala krunica koju imamo danas.

Kraljica svete krunice

Jedno od najvažnijih čuda vezanih uz krunicu zbilo se u 16. stoljeću, kada je cijela Europa bila ugrožena od Turaka koji su je htjeli osvojiti i sve kršćane pobiti, pretvoriti u robove ili preobratiti na muslimansku vjeru. Turci su tada skupili veliku flotu brodova i spremali se napasti Europu i s kopna i s mora. Pio V., koji je tada bio papa, nastojao je okupiti europske vladare koji su se međusobno svađali i ratovali, da ostave svoje razmirice po strani i da se ujedine u borbi protiv zajedničkog neprijatelja kršćanstva, Turaka. Na papin poziv odazvali su se Španjolska, Venecija, Genova i druge talijanske države, Malteški vitezovi te nekoliko galija same Papinske države. Na čelu im je bio Ivan Austrijski, polubrat španjolskog kralja, i sve zajedno skupljeno je 212 brodova sa 86 tisuća ljudi, mornara i vojnika zajedno, dok je s druge strane bila turska flota od 274 broda i 88 tisuća ljudi. Usporedno s okupljanjem vojske i brodovlja, papa je naredio svim kršćanima u Europi da mole krunicu za dobar ishod bitke i za pobjedu kršćanske vojske nad neprijateljima.

Dvije flote brodova susrele su se 7. listopada 1571. godine kod mjesta Lepanto u Korintskom zaljevu u Grčkoj. Brodovi su se svrstali jedni prema drugima i počeli se približavati. Vjetar je puhao u smjeru koji je više odgovarao Turcima, no tik prije susreta i početka bitke,

okrenuo je smjer i stao puhati u kršćanska jedra dajući im dodatne snage za borbu. Borba je bila strašna i trajala je od podneva do večeri, no na koncu su kršćanske snage pobijedile, zarobivši 117 turskih brodova i potopivši njih 83. Kad je vijest o pobjedi stigla do pape, on je taj dan proglasio blagdanom *Gospe od pobjede* u čast Mariji čiji je zagovor pomogao kršćanima da dođu do pobjede. Kasnije je taj blagdan preimenovan u blagdan *Gospe od krunice*. Pobjeda u bitci kod Lepanta bila je jedna od nekoliko odlučujućih bitaka u sukobu Europe s Turcima, u kojima su zaustavljena turska osvajanja i sprječen njihov prodor dalje u Europu, a u mnogima od tih bitaka upravo je Marija svojim zagovorom intervenirala i donijela kršćanima pobjedu.

Don Boscov san o svetoj krunici

Sanjao ga je u noći pred Veliku Gospu godine 1862.

Bio sam s dječacima u Castelnuovo d'Asti kod brata. Dok su se svi zabavljali, pristupi k meni Neznanc i pozove me nek pođem s njim. Dođemo na livadu pokraj dvorišta. Tamo mi pokaza zmiju, dugu 7–8 metara kako leži u travi. Pres-traših se. Htjedoh pobjeći. — Ne, ne, kaže mi Neznanc. Dođi bliže i pogledaj! — Kako ću se približiti? odgovorih. Mogla bi me ugristi? — Ne boj se! Neće ti nauditi. Dođi sa mnom! — Nisam toliko lud i izlagati se tolikoj opasnosti. — Dobro, kaže Neznanc, kad nećeš, ostani tamo. Zatim se udalji, donese užu i reče: — Uzmi užu za jedan kraj i čvrsto ga drži. Ja ću ga primiti za drugi pa ćemo ga napeti iznad zmije. — A onda? — Onda ćemo je tući s njim po leđima. — Ma nemoj, čovče! Samo ćemo je razdražiti. Skočiti će na nas i na komadiće nas rastrgati. — Ne, ne, pusti me izvesti što sam nakanio! — Dobro, dobro! Ja se ne prihvaćam takvih vratolomija koje me mogu stajati života. Htio sam pobjeći, ali onaj bijaše ustrajan uvjeravajući me kako mi se neće ništa dogoditi i zmija mi neće nauditi. Molio me nek ostanem i poslušam ga. Zatim Neznanc ode na drugu stranu nemani, digne svoj kraj užeta i udari njime po zmiji. Zmija skoči hoteći izvući glavu i pregristi užu, no bijaše prekasno. Nije se mogla više ni maknuti. Tada mi Neznanc dovikne: — Drži čvrsto užu! Čvrsto drži i ne puštaj ga iz ruku! Otrča do obližnje kruške, sveže svoj kraj, a zatim dotrči k meni, uze konop i sveza ga za željeznu rešetku na prozoru kuće. Zmija se savijala, previ-

jala, udarala mahnito glavom i repom po zemlji, komadići mesa letjeti su na sve strane. Nije prestala udarati dok nije uginula. Ostao je samo goli kostur. Kad se zmija smirila, Neznanc odveže užu, smota ga u klupko pa mi reče: — Pazi! Baci užu u kutiju, zatvori, i začas je ponovno otvori. Oko mene se okupljahu dječaci. Pogledasmo u kutiju. Čudesno! Uža je bilo složeno tako da smo pročitali riječi: Ave Maria! — Kako je to moguće, rekoh. Ti si bacio unutra smotano klupko, a sada je tako složeno. — Eto, reče on, zmija je sotona, a uža Ave Maria, ili točnije: krunica. To je skup Zdravo Marija pomoću kojih možemo svladati, pobijediti i uništiti sve sotonske sile.

Život u kamenom dobu

Prije petnaest tisuća godina, jugozapadna Francuska imala je mnogo sušu i hladniju klimu nego li danas. Stoga su i biljke i životinje koje su tamo obitavale bile drugačije. Krajolik je bio nalik stepi ili tundri, s vrlo malo stabala, a ogromnim prostranstvima lutala su krda kopitara.

Bilo je to na početku razdoblja zagrijavanja koje je uslijedilo nakon zadnjeg ledenog doba kada je velik dio Zemlje bio prekriven trajnim snijegom i ledom. U to je vrijeme razina mora bila 120 metara niža nego li danas, pa su mnogi dijelovi svijeta koji su danas potopljeni tada bili livade i ravnice.

Na području južne Francuske vrijeme i krajolik bili su idealni za život velikih krda kopitara: sobova, jelena, bizona i stepskih antilopa. U malo manjem broju, ondje su također bili prisutni i mamuti, divokoze, divlje svinje, mošusna goveda, divlji konji i drugi. U rijekama je bilo i puno riba, pastrva, štuka i lososa. Glavni grabežljivac u prirodi bio je vuk. Većina tla bilo je prekriveno travom, a samo ponegdje bile su šume borova.

Ljudi koji su ondje obitavali živjeli su od lova i skupljanja plodova. Najčešće su lovili sobove, kojih je bilo ondje bilo mnogo. Kad bi ih ulovili, dovukli bi ih do svojih nastambi i ondje ih obradili — osim mesa za jelo, koristili su i njihove kosti za izradu alata i za ogrjev, kao i krzno za odjeću, prekrivače i šatore. Od kosti i zuba znali su izrađivati ukrase i nakit, čak i glazbene instrumente. Nastojali su iskoristiti sve što su pronašli, bez da išta propadne. Osim lova, često su se bavili i ribolovom, loveći pastrve i losose kojih je bilo u obližnjim potocima i rijekama. Oni koji su živjeli uz more, često su lovili i morske ribe i skupljali i jeli školjke.

Ti su ljudi često živjeli kao nomadi, premještajući se s jednog mjesta na drugo kako su se premještala i krda životinja od kojih su živjeli. Često su obitavali u prirodnim skloništima kao što su špilje i usjeci u stijenama, ili pak u jednostavnim kolibama pod vedrim nebom. Povremeno su se sastajali na veće skupove gdje bi trgovali, razmjenjivali novosti i spoznaje, ali i sklapali prijateljstva i brakove, a možda i zajedno molili i slušali priče o pretcima i sl.

Velike životinje najčešće su lovili kopljima koja su bacali pomoću posebnog alata, bacača koplja, koji je povećavao brzinu, snagu i preciznost bačenog koplja. Ne znamo jesu li se služili i lukom i strijelom, ali vjerojatno je da su znali praviti zamke za životinje i postavljati ih kod izvora hrane ili vode da životinje same u njih upadnu. U to su vrijeme izmislili i posebno koplje za lovljenje ribe, harpun, koji je imao nazubljeni vrh, i koje im je omogućilo da puno lakše ulove puno više ribe nego prije. Ulovljenu ribu su najvjerojatnije sušili, dimili i solili da odgode kvarenje i da je mogu pohraniti za mjesec kada je hrane bilo manje.

Osim mesa i ribe, jeli su i razne lukovica, korjenje, gomolje, bobice i gljive koji su im nadopunjavali prehranu, a koristili su ih i u medicinske svrhe. Dok su se lovom najčešće bavili odrasli muškarci, žene i djeca provodili su dane skupljajući takve plodove i pripremajući hranu u svojim nastambama.

Razne alate koji su im bili potrebni ljudi su izrađivali od kamena (najčešće kremena), kosti, jelenjih rogova i drveta. Kvalitetni izvori kamena kremena bili su im jako bitni, pa su dugo putovali da bi ih pronašli, izvadili i obradili kremen i onda ga nosili nazad kući. Isto su činili i sa školjkama, koje su rado koristili i za nakit i ukrase, pa su ih također nabavljali izdaleka.

Psalam 1 (izbor)

PRIJEPIS

BLAGO ČOVJEKU KOJI NE SLIJEDI SAVJETA OPAKIH,
NE STAJE NA PUTU GREŠNIČKOM

ON JE K'O STABLO ZASAĐENO
POKRAJ VODA TEKUĆICA
ŠTO U SVOJE VRIJEME PLOD DONOSI

LIŠĆE MU NIKAD NE VENE,
SVE ŠTO RADI DOBRIM URODI.

NISU TAKVI OPAKI, NE, NISU TAKVI!
ONI SU K'O PLJEVA ŠTO JE VJETAR RAZNOSI.

JER GOSPODIN ZNA PUT PRAVEDNIH,
A PROPAST ĆE PUT OPAKIH.

List

GUSTAV KRKLEC

Osjećam živo da sam list na grani
što se iz zemlje tajnim sokom hrani.

Nemir me trza i vjetar još brži
savija, trese, al' me korijen drži

i ne da još da kao sjenka žuta
padnem u blato negdje pokraj puta;

još ne da, da me na samotnoj stazi
okrutna noga prolaznika zgazi.

Korijen me čuva, dobra zemlja hrani
osjećam živo da sam list na grani.

H. A. Brendekilde, Šumski put u jesen, 1902.

3. tjedan
PRVA POLJOPRIVREDA

Pregled 3. tjedna

Trajanje

19.10. – 25.10.

Povijesna tema

Prva poljoprivreda — uzgoj biljaka i pripitomljavanje životinja

Tema iz povijesti spasenja

Noa i potop

Tema iz prirode

Ovce i koze

Vjerska tema

Sveta Terezija Avilska

Poezija

Zvonimir Balog, *Ako su oblaci ovce*

Umjetnost

Joseph Farquharson, *Mahovina kod jezera Poolewe*, 1912.

Glazba

Joseph Haydn, *Stvaranje* (nastavak)

Hand rhyme

Five little sheep

Ručni rad

- ...

Počeci poljoprivrede

TODO: Prepisati

Kada su se ljudi počeli širiti iz Afrike, prvo mjesto na koje su došli bio je Bliski istok, područje zapadne Azije najbliže Sredozemnom moru i Europi, zbog čega je i dobilo taj naziv. Dio prvih ljudi koji su onamo došli su nastavili putovati i tražiti druga mjesta za život idući dalje na istok prema jugoistočnoj Aziji, ili pak na sjever prema Europi, ali dio njih ostao je i na Bliskom istoku, i ondje se skrasio.

Kao što smo već rekli, u tom je periodu vrijeme bilo vrlo promjenjivo — nastupala su duga razdoblja hladnoće nazivana ledenim dobima, a između njih kraći periodi zatopljenja kada bi se snijeg topio i led povlačio. Te su izmjene bile puno značajnije u Europi, koja je gotovo dopola bila posve prekrivena snijegom i ledom, pa se ondje krajolik često mijenjao, a s njime i biljni i životinjski svijet. Kad bi malo zatopljilo i led se povukao prema sjeveru, dotad smrznute ravnice postale bi stepe i travnjaci, na njih bi došla krda životinja, jelena, sobova, antilopa, bizona, konja, mamuta itd., a za njima i grabežljivci koji se njima hrane, a također i prvi ljudi koji su živjeli primarno od mesa tih životinja koje bi ulovili. No kad bi opet zahladilo i snijeg i led se počeli spuštati na jug, sve životinje, a s njima i ljudi, morali su također odlaziti prema toplijim krajevima, ili riskirati da umru od gladi i hladnoće.

No na Bliskom istoku te su promjene bile mnogo blaže — za vrijeme ledenih doba ondje nikad nije postalo prehladno za život, nego su samo nastupale sušnije godine s manje kiše pa je možda neki kraj koji je jedno vrijeme bio plodan postao nalik pustinji, a kasnije, kada bi opet zatopljilo, ponovno postajao plodniji s bujnom travom i drvećem. Čak je u to doba na Bliskom istoku bilo ugodnije za živjeti nego danas, jer danas je ondje često veoma vruće, a tada su temperature bile niže i stoga je ljudima i životinjama bilo ugodnije.

U ta prva vremena, ljudi su se prehranjivali lovljenjem velikih životinja i skupljanjem raznih plodova iz prirode — voća, korjenja i sjemenki. Pritom su se često selili kao nomadi, slijedeći stada divljih životinja kako su i ona putovala u potrazi za hranom i vodom iz jednog kraja u drugi. No kako su ljudi bolje upoznavali svijet

oko sebe i prirodne cikluse biljaka i životinja, tako su počeli nalaziti mjesta na kojima je hrane bilo više, i gdje je ona zbog blage klime bila dostupna veći dio godine. Na ta su mjesta počeli dolaziti redovito, i onda tamo dulje ostajati, pa su s vremenom ondje počeli graditi i trajnije nastambe — male drvene, kamene i glinene kućice — da imaju gdje boraviti kad se ponovno vrate na ta mjesta.

Budući da su sada mogli pronaći više hrane nego li su mogli odjednom pojesti ili ponijeti sa sobom, počeli su je i skupljati i skladištiti za vrijeme kad je možda ne bude bilo, i tako su počeli raditi prve smočnice — skladišta sjemenki, sušenog voća i korjenja. A onda su pak uz te smočnice morali i stalno ostajati, da im koja životinja ne bi provalila i ukrala hranu, ili pak da je drugi ljudi ne bi uzeli i odnijeli. Tako su nastala prva trajna naselja, zasad još svega par kućica na jednome mjestu, za jednu ili nekoliko srodnih obitelji koje su se uvijek držale zajedno i međusobno si pomagale.

Sada, kako su ljudi počeli trajno boraviti na istom mjestu, mogli su bolje opažati kako se kroz cijelu godinu ponašaju biljke koje ih okružuju, a posebno one koje su im bile pogodne za jelo ili su ih mogli kako drugačije iskoristiti. Najzanimljivije za promatranje bile su im neke vrste trava koje su rasle posvuda oko njih, nisu zahtjevale nikakve posebne uvjete, imale su puno sjemenaka — zrnja — koje su bile hranjive i ukusne, te su dugo mogle izdržale u smočnici a da se ne pokvare. To su bile biljke kao što su divlji ječam, divlja raž, jednnozrna i dvozrna pšenica.

Njih su ljudi počeli posebno tražiti, i u vrijeme kad im je zrnje dozrijevalo, želi su ih kamenim srpovima, zrnje odvajali od klasova i skladištili u svojim nastambama. Vjerojatno su to zrnje u početku kuhali i od njih radili kašu, nešto poput naše ječmene kaše, a pronađeni su i veoma stari mlinski kameni kojima su to zrnje usitnjavali i usput uklanjali ovojnicu prije kuhanja. Možda su i već tada, prije 15 000—ak godina, znali praviti i kruh, a postoje i neki nejasni tragovi da su od njega radili i prvo pivo.

Kada su ljudi shvatili koliko im je to zrnje dobar i pouzdan izvor hrane, počeli su eksperimentirati s time da

ga sami posiju i da im izraste gdje oni to žele. Možda im se prvi puta to dogodilo slučajno, da se nekome zrnje prosulo po zemlji negdje pored nastambe i nije ga uspio svega skupiti, a idućeg proljeća na tome su mjestu rasle zelene vlati tih trava, ne znamo, ali ubrzo su ljudi shvatili kako se te trave mogu sijati i tako je započeo uzgoj žitarica. S vremenom su ljudi primijetili i razliku između pojedinih zrna i biljaka, i odlučili sijati ona koja su bila veća, ukusnija, možda su se lakše ljuštila, ili pak ona koja su ostajala na klasu umjesto da kad dozore brzo otpadnu s klasa na tlo. Takvo biranje poželjnih osobina kod biljaka i životinja zove se umjetna selekcija, i njome su ljudi kroz godine i stoljeća promijenili žitarice da budu onakve kakvima ih danas imamo.

Dakle, tako je započela poljoprivreda. Prve biljke koje su ljudi počeli namjerno uzgajati sebi za hranu bile su ječam te jednozrna i dvozrna pšenica, a ubrzo nakon toga shvatili su da slično mogu učiniti i s grahoricama, pa su započeli i s uzgojem leće, slanutka i graška. Malo kasnije su počeli uzgajati i lan, no njega nisu koristili za hranu, nego za proizvodnju odjeće i ulja. Među svima njima, posebno je ječam bio uspješan jer je vrlo otporan i može rasti u raznim okruženjima, čak i u visokim brdima ili u hladnim i sušim predjelima. Zato se uzgoj ječma prvi proširio po tada poznatom svijetu, sve do Europe i srednje Azije.

Jednom kada su se ljudi počeli baviti uzgojem žitarica, više nisu mogli birati hoće li boraviti na jednome mjestu ili se seliti uokolo kao nomadi. Sada su morali cijele godine ostati u blizini svojih polja, da ih obrađuju i čuvaju od životinja i drugih ljudi. No time su izgubili mogućnost da slijede krda divljih životinja i love ih za hranu, pa im je počelo nedostajati mesa i masnoća u prehrani, zbog čega su s vremenom postali slabiji i bolesniji. No s druge strane, hrane je sada bilo više, a život je bio manje opasan, pa je bilo više djece i broj ljudi počeo je rasti, i s vremenom su od manjih sela nastajala sve veća i veća, a na koncu su se razvili i prvi gradovi.

Ovce i koze

Ovce

Ovčarstvo je izrazito rasprostranjena grana stočarstva, a ovce se mogu naći na svim kontinentima osim Antarktike. Ovce pripadaju u skupinu preživača te su im glavne karakteristike skromnost, izdržljivost, otpornost te mogućnost upotrebe za različite proizvodne svrhe. Jedu nisko kvalitetnu hranu, a pretvaraju je u visoko kvalitetne proizvode - meso, mlijeko i vunu. Ovce, kao i koze, pripadaju porodici šupljorožaca ili Bovidea, a potječu od divljih oblika ovaca, koje se zovu muflon i argali ovca.

Prema arheološkim iskapanjima pretpostavlja se da su ovce, kao i koze, pripitomljene u mlađem kamenom dobu (neolitiku). Domestikacija ovaca odigrala se na području jugozapadne Azije oko 9.000 godina prije Krista. Samim pripitomljavanjem došlo je do mnogih promjena kako u ponašanju ovaca, tako i u izgledu (morfološkim i fiziološkim karakteristikama). Jedna od tih promjena je primjerice smanjenje rogatosti kod današnjih ovaca u usporedbi s njihovim precima koji imaju veće rogove i kod kojih rogove imaju i mužjaci i ženke. Zatim, promjena dlake u vunu, promjena boje vune, povećanje površine kože i drugo. Od fizioloških promjena, odnosno promjena u samom tijelu, domaće se ovce od divljih razlikuju i po tome što mogu imati mladunce barem dvaput godišnje te daju više mlijeka i mesa. Također čovjekovim utjecajem i selekcijom na točno određena svojstva nastaju pasmine koje su specijalizirane za proizvodnju mesa, mlijeka, vune ili kombiniranih svojstava.

Koze

Koze, zajedno s ovcima pripadaju među najstarije pripitomljene pasmine životinja koje su od davnina služile čovjeku i davale mu visokovrijedno proizvode poput mesa, mlijeka, kože, dlake i gnoja. Međutim, danas je u većini europskih zemalja kozarstvo manje zastupljena grana stočarstva, ali su koze u pojedinim dijelovima svijeta još uvijek glavne domaće životinje (Afrika, Azija).

Koze su dugo vremena nazivane „sirotinjskim krava-ma” zbog slabe mliječnosti i manje učinkovitosti u proizvodnji mesa. Koze se drže na lošijim pašnjacima ili nepristupačnim terenima, no u uzgoju imaju brojne

prednosti. One su inteligentne i radoznale životinje, okretne, spretne i snalažljive, prave su umjetnice u skupljanju hrane, a uz to daju vrlo vrijedne proizvode. Neke pasmine koza u dobrim hranidbenim uvjetima imaju izrazito visoku proizvodnju mlijeka po čemu su učinkovitije i od krava, jer mogu davati 15 do 20 puta više mlijeka od svoje tjelesne mase.

Promjenama navika potrošača kozje meso je sve traženije na tržištu te se drži specijalitetom i tradicijom te posluhuje u posebnim prigodama. Osim toga u sredozemnim zemljama gdje su posebno visoke temperature koze služe kao „čistači” grmlja, šikara, makija i korova te tako učinkovito smanjuju mogućnost pojave požara. Domaća koza (*Capra hircus*) potječe od tri oblika divljih koza jugozapadne Azije i istočne Europe. To su ibeks ili perzijska divlja koza, markhor i izumrle europske koze. Danas u svijetu postoji oko 200 različitih pasmina koza koje su podijeljene u određene pasminske skupine.

Koje su razlike između ovaca i koza?

- brada kod koza, ovce je nemaju
- rascijepljena gornja usna kod ovaca, dok je kod koza nerascijepljena
- repovi ovaca vise prema dolje, čak i kada su kratki ili podrezani, dok koze svoje kratke repove drže uspravno
- pasmine ovaca često su prirodno bezrožne (bilo kod oba spola ili samo kod ženki), dok koze uvijek imaju rogove
- mužjaci koza, jarci, tijekom sezone parenja poprimaju karakterističan, snažan miris, dok ovnovi takav miris nemaju

Uzgoj ovaca i koza u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj uzgaja se 9 izvornih pasmina ovaca — dalmatinska pramenka, cigaja, lička pramenka, istarska ovca, creska ovca, rapska ovca, krčka ovca, paška ovca i dubrovačka ruda te 3 izvorne pasmine koza — hrvatska šarena koza, hrvatska bijela koza i istarska koza. U uzgoju ovaca najbrojnija je dalmatinska pramenka, vrlo spretna, otporna, prilagodljiva i skromna ovca, koju se uglavnom koristi za proizvodnju mesa. Jedna od najpoznatijih pasmina ovaca u Hrvatskoj za sigurno je paška ovca, od koje se dobije mlijeko koje

ljudi prerađuju u cijenjeni paški sir posebno aromatičnog okusa. Taj okus poseban je zbog ishrane ovaca raznim aromatičnim biljem koje raste na otoku Pagu.

U davnoj prošlosti najbolju vunu davala je dubrovačka ruda, a danas je ona među svim pasminama ovaca najmanje brojna. Od koza u Hrvatskoj se najviše uzgaja hrvatska šarena koza. Ova je pasmina nastala na krševitim, škrtim i nepristupačnim područjima južnog Velebita, Dinare, Kamešnice i Biokova, gdje se i danas najviše uzgaja. Njene najvažnije odlike su otpornost, izdržljivost i skromnost, ali i spretnost te snalažljivost u kretanju, kao i hranidbi, pretežno brstom. Gotovo isključivo je namijenjena proizvodnji mesa.

Noa i potop

Nakon što je Kajin ubio Abela, bio je proklet i prognan dalje na istok. Ondje se nastanio i dobio djecu, a poslije i unuke. Njegovi su potomci postali još gori od njega, imali su više žena, bili su ubojice i kradljivci, i nisu nimalo marili za Boga i što je dobro i ispravno. Adam i Eva su pak nakon Abelove smrti dobili još jednog sina, Šeta, koji je naslijedio očevo poslanje svećenika i čuvara zemlje. Njegovi su pak potomci ostali u odnosu s Bogom, slušali su ga i molili.

No nakon nekog vremena Šetovi potomci počeli su se ženiti kćerima Kajinovih potomaka, i to ih je iskvarilo pa su i oni počeli činiti zlo. Tako su se skoro svi ljudi iskvarili, ne slušali više Boga, svoga Stvoritelja, nego jedni drugima činili zlo. Bogu je to bilo vrlo žao vidjeti, pa je odlučio uništiti sve koji su postali takvi. A jedini koji nije postao zao, nego je ostao pravedan i poslušan Bogu, bio je Noa.

Zato se Bog jednoga dana objavi Noi i reče mu: „Cijela se zemlja napunila zlom i opakošću. Zato sam odlučio da bude kraj svima koji zlo čine, čak i životinjama koje su se iskvarile zajedno s ljudima. Ti si mi ostao poslušan, stoga ću tebe i tvoju obitelj poštediti i od tebe započeti ponovno. Stoga napravi sebi veliki brod — korablju — od smolastog drveta, napravi u njoj prostorije sa pregradama, a izvana je obloži katranom da ne propušta vodu. Korablju napravi da bude 135 metara dugačka, 22 metra široka, a 13 metara visoka. Napravi na njoj i otvor za svjetlo pri vrhu, a vrata sa strane. Neka korablja ima tri kata: donji, srednji i gornji. Ja ću evo pustiti potop na zemlju, da izgine svako živo biće koje se izopačilo. A s tobom ću učiniti savez: ti ćeš ući u korablju, a s tobom i tvoja žena, tvoji sinovi i žene tvojih sinova. A od svih živih bića uvedi u korablju po dvoje — muško i žensko, jedan par — da s tobom prežive potop. Sa sobom uzmi i dovoljno hrane pa je čuvaj da je bude za sve u korablji.” I Noa je učinio tako — sve što mu je Bog rekao, on je točno tako napravio.

Onda se Bog opet objavi Noi i reče mu: „Došlo je vrijeme. Uđite u korablju ti i tvoja obitelj i s tobom po jedan par od svake vrste životinja, a od čistih životinja po sedam parova. Jer ću za sedam dana pustiti kišu po svojoj zemlji koja će padati četrdeset dana i četrdeset noći dok sve ne potopi i ispere cijelu zemlju.” I Noa učini sve

kako mu je Bog rekao — uđoše u lađu on, njegova žena, njegovi sinovi Šem, Ham i Jafet i s njima njihove žene, i sve životinje koje su trebale ući. I zatvori za njima Bog vrata, i pusti kišu da potopi zemlju.

Kiša je padala četrdeset dana i četrdeset noći. Vode su rasle i rasle, sve dok nisu prekrile sve ravnice i sva brda, i dok se svuda uokolo više nije moglo vidjeti ništa osim vode. No korablja nije potonula, nego su je vode podigle i ona je sigurno plovila površinom uzburkanih voda. I tako su sva iskvarena živa bića — ljudi i životinje — bili potopljani, samo su Noa i oni koji su bili s njime u korablji preživjeli.

Nakon četrdeset dana, Bog je zaustavio kišu, i nakon toga su se vode počele polako povlačiti. Sto i pedeset dana vode su se povlačile, sve dok se korablja nije konačno zaustavila na visokim brdima Ararata. Kada se to dogodilo, Noa otvori prozor i pusti gavrana i golubicu da izlete iz korablje i potraže kopno, no oni mu se vratiše jer je još uvijek sve bilo prekriveno vodom. Nakon sedam dana Noa opet posla golubicu da izleti, i ona mu se vrati noseći svježi maslinov list u kljunu. Tako je Noa doznao da su vode opale sa zemlje. Nakon sedam dana opet ju pusti, i ona mu se više nije vratila. Tada Noa skine krov s korablje i pogleda van i ugleda kopno.

Onda Bog reče Noi: „Iziđi iz korablje ti, tvoja žena, tvoji sinovi i njihove žene, a izvedi i sve životinje koje su u korablji, neka vrve zemljom, plode se i množe.” Tada Noa načini žrtvenik Bogu i prinese mu žrtvu paljenicu od svih čistih životinja. A Bog reče: „Nikad više neću zemlju u propast strovaliti zbog čovjeka.” Onda Bog blagoslovi Nou i njegove sinove i reče: „Plodite se i množite i zemlju napunite. Neka vas se boje i od vas strahuju sve životinje, jer sve što se kreće i živi neka vam bude za hranu; sve vam dajem, kao što vam dadoh zeleno bilje. Samo ne smijete jesti krvi od životinja, jer ona pripada meni.” I još reče Bog: „Evo sklapam svoj savez s vama i s vašim potomcima i sa svim živim stvorenjima na zemlji. Držat ću se svog saveza i više nikad neće biti potopa kao što je ovaj. A ovo je znak tog saveza: dugu svoju u oblak stavljam da zalogom bude savezu između mene i vas. Kad se god duga pojavi u oblaku, sjetit ću se svoga saveza i potopa više neće biti.”

Terezija Avilska

Rodila se u Avili, u Španjolskoj, 28.III.1515., kao Teresa de Ahumada. U svojoj autobiografiji ona sama spominje neke pojedinosti iz svojega djetinjstva: rođena je od "kreposnih i bogobožasnih roditelja", u mnogobrojnoj obitelji, s devetoro braće i dvije sestre. Još kao djevojčica, s manje od 9 godina, imala je priliku čitati život nekih mučenika koji su u njoj pobudili želju za mučeništvom, tako da je izvela kratki bijeg od kuće da umre kao mučenica i uzađe na nebo (usp. Moj život 1, 4); "hoću vidjeti Boga" kaže malena Terezija roditeljima.

Nekoliko godina kasnije, Terezija će govoriti o svojim pismima iz djetinjstva i reći da je u njima otkrila istinu, koju sažima u dva temeljna načela: da je svijet prolazan, a da je samo Bog "zauvijek, uvijek i uvijek". S 12 godina ostaje siročić bez majke i moli Presvetu Djevicu da joj bude majka (usp. Moj život, 1, 7). U svojoj djevojačkoj dobi između 14. i 18. godine i ona je pretjerano držala do ljepote, ljupkosti, bogatstva i ljubavi. Bila je svima dražesna i svakoga bi očarala svojom osobnošću. Znala se svidjeti svima i svugdje se znala uklopiti. O sebi je kasnije ovako pisala: „Počela sam se odijevati otmjeno i dobila sam želju za pojavljivanjem. Najviše sam njegovala ruke i kosu. Upotrebljavala sam parfeme i svakovrsne druge ispraznosti, sve ono zbog čega mi zbog velike ugađenosti nikada nije bilo dovoljno.”

I dalje, uza svu otmjenost razmišlja o samostanu. Katkad ju pomisao na samostan privlači svojom krajnošću, a katkad osjeća »snažnu odbojnost«. U dobi od 20 godina odlučuje riskirati sve: izaziva oca koji ne želi ni čuti o redovništvu, pa u zoru 2. studenog bježi od kuće i ulazi u karmelićanski samostan Utjelovljenja. To je za nju bio težak i bolan trenutak, jer se morala odvojiti od obitelji koju je silno voljela. Na ulazak u samostan se doslovno prisilila jer jemislila je da je to lakši put za stići u raj, u vječnost. Sama o sebi rekla je: „...i ja sam jako željela umrijeti kao mučenica, ali ne zbog istinske ljubavi prema Bogu, već kako bih ubrzo uz malu cijenu uživala velika dobra o kojima sam čitala da su u nebu.”

Po dolasku u samostan odmah je započela rad na samoj se i nastojala je živjeti krjeposnim životom tako odlučno da se psihički i tjelesno brzo istrošila. Upala je u stanje sveopće anemije, a zatim je kroz četiri dana bila posve ukočena. Svima je izgledalo da će umrijeti i

već su sve pripremili za sprovod. No, ona se najedanput probudila iz svoje ukočenosti te sama otklonila posvećeni vosak, kojim su joj po tadašnjem običaju bili već zalijevali očne kapke. Svetica sama misli da tu milost ima zahvaliti zagovoru sv. Josipa koga je počela još više štovati i pobožnost prema njemu cijeli život neumorno širiti. (usp. Moj život, 5, 9). I u borbi protiv vlastitih bolesti svetica vidi borbu protiv slabosti i otpora Božjem pozivu: "Željela sam živjeti", piše, "jer sam dobro shvatila da ne živim, već se borim sa smrtnom sjenom i nisam imala nikoga da mi dadne život, a Onaj koji mi ga je mogao dati imao je pravo što mi ne pritječe u pomoć, jer me je toliko puta okretao sebi, a ja bih ga uvijek napustila" (Moj život 8, 2).

Nakon toga iskustva ne znači da je Terezija odmah postala svetica. Daleko od toga. Ona je čak 18 godina provela u osrednjosti i mlakosti: „Nisam bila ispunjena, osjećala sam se sputanon pred odlukom da se potpuno predam Bogu, nisam se uspijevala zatvoriti u sebe samu da bih molila, a da ne vučem za sobom gomilu svojih taština.” Bojala se napustiti sve, nije još mogla vjerovati da joj samo Božja ljubav može umiriti srce. Zašto joj nije uspijevalo pouzdati se?

Odlučujući trenutak koji će nam pomoći da to shvatimo dogodio se u korizmi 1554., kad je Terezija imala 39 godina. Došla je do vrhunca borbe protiv svojih slabosti i slučajno prošla pokraj kipa "silno izranjenog Krista". Svetica ovako opisuje taj dan: "Čim sam ga ugledala, toliko sam bol osjetila, toliko sam zažalila što sam nezahvalnošću odgovarala na njegovu ljubav, da mi se činilo kako mi se srce para, pa sam se bavila pokraj njega snažno roneći suze i moleći ga da mi već jednom dade snage da ga ne vrijeđam.”

Dogodilo se duboko obraćenje u kojem se ona stara napetost koju je osjećala između Božjeg i ljudskog svijeta iznenada razriješila i kojem je shvatila da je Krist središte u kojem se sve može i mora ponovno sabrati. Usporedo s duhovnim sazrijevanjem, u svetici se javlja ideja o malenom, siromašnom samostanu s nekoliko sestara, koji je u dubokoj tišini i istinskom siromaštvu kao »kutak neba«. Nakon mnogih nevolja i poteškoća, Terezija to i ostvaruje.

Upravo dok utemeljuje svoj prvi novi karmelski samostan, u Francuskoj izbijaju vjerski ratovi. Bio je to nezamisliv prizor: kršćani koji se bore jedni protiv drugih, crkve zapaljene i opustošene, samostani napadnuti i opljačkani, Presveto oskvrnuto, a papu i biskupe mrze i preziru. Čak i mi danas teško možemo zamisliti koliko je golem bio razdor koji je gotovo uništio kršćansku Europu. Usprkos tome, u kasnijim je godinama shvatila sa se mora posvetiti ne samo vođenju onoga prvoga maloga samostana, nrgo i ispuniti Španjolsku redovničkim zajednicama sličnima onoj, sve dok ne postane obnoviteljica čitavog karmelskog reda. Tako je Terezija počela putovati cijelom Španjolskom.

Na tom putu obnove samostana nailazila je na poteškoće, nerazumijevanje i osudu. Čak ju je i papinski namjesnik proglasio "neposlušnom i nestalnom ženom koja se protivi zapovjedima Tridentskog sabora". A ona je sve to podnosila sa strpljenjem, snagom, pameću, zdravim ponosom žene, a ponajprije s onom snažnom strašću za Krista, prenoseći svima oko sebe novi način shvaćanja i življenja otajstva molitve.

Iz tog su života kao najzreliji plodovi nastala i njezina pisana djela, nebrojeni odgojni spisi i pisma. Terezija je u pravom smislu riječi prva žena književnica u Crkvi — imala je stanovitu naobrazbu: prilično je dobro poznavala Bibliju, pojedine crkvene oce i mnoge duhovne autore. Pisala je iz poslušnosti Isusu, u posljednjem razdoblju svojega života. Kažu da je pisala tako snažnim potezom pera da su grafolozi bili oduševljeni oštrim i gotovo mladenačkim potezom koje je pero ostavljalo na listu.

Na kraju života piše svoje najvrjednije djelo Zamak duše. U njoj ljudsku dušu opisuje kao dvorac bogat svakovrsnim sobama i odajama koje su sve raspoređene oko središnje odaje, one posljednje i najintimnije, u kojoj prebiva Trojstveni Bog. Kada je to pisala sama je već bila stigla u tu odaju i uživala je u miru koji je tamo opisan. No njezino zdravlje tada nije bilo najbolje — glavobolje su bivale sve učestalije, sve su ju više zaokupljale brige. Njezino posljednje putovanje na koje je pošla s mukom i iz čiste poslušnosti, osjećajući se već starom i umornom, sastojalo se od poniženja i razočaranja, a sveta je Terezija na putu dobila vrućicu i počela se osjećati loše. Napokon je umorna stigla u Albu de Tormes u zatražila da odmah pođe u postelju. Ležala je u krevetu poput kakve jadne staričice i ponavljala „O Bože, ne prezri moje ožalošćeno i poniženo srce.” Osje-

ćala se nesretno prisjećajući se svojih grijeha i molila je za oprosteno što je tako loše služila Bogu. Svojim je sestrama rekla da se ne ugledaju u loš primjer koji im je ona dala. Gledala ih je okupljene oko svoje postelje i govorila im: „Blagoslovljen bio Bog koji me doveo među vas”, kao da su one njezin zaklon i obrana.

U pet sati navečer zatražila je pričest, a već je bila tako loše da se više nije mogla pomaknuti u krevetu. Kad je vidjela da dolaze noseći joj pričest, premda je bila silno iscrpljena i pod smrtnim teretom koji joj nije dopuštao ni da se okrene, ustala je bez ičije pomoći i rekla: „O, Gospodine moj, o, moj Zaručniče, stigao je čas koji sam toliko željela. Vrijeme je da se vidimo. Vrijeme je da dođem, kucnuo je čas...” Oko devet sati navečer lice joj se silno ozarilo, postalo je sjajno, a ruka joj je stiskala raspelo. Umrla je u noći 15. listopada, mičući usnama i smiješeći se kao da govori nekome tko je napokon stigao. Svoj je cio život provela u Španjolskoj, ali često za čitavu Crkvu. Blaženom ju je proglasio papa Pavao V., a svetom papa Grgur XV. Papa Pavao VI. 1970. godine proglasio je Tereziju naučiteljicom Crkve.

Prapovjesna sela

Psalam 23 (izbor)

PRIJEPIS

GOSPODIN JE PASTIR MOJ,
NI U ČEM JA NE OSKUDIJEVAM;

NA POLJANAMA ZELENI
ON MI DAJE ODMORA.

NA VRUTKE ME TIHANE VODI
I KRIJEPI DUŠU MOJU.

TVOJ ŠTAP I PALICA TVOJA
UTJEHA SU MENI.

DOBROTA I MILOST PRATIT ĆE MENE
SVE DANE ŽIVOTA MOGA.

Ako su oblaci ovce

ZVONIMIR BALOG

Ako su oblaci ovce,
kako pjesnici kažu,
biješe i sive
što na nebu
iznad naših glava žive,
zašto, kad im vjetar
nevidljivim škarama
runo šiša,
na zemlju ne pada vuna
nego — kiša.

Joseph Farquharson, *Mahovina kod jezera Poolewe*, 1912.

4. tjedan
PRVI GRADOVI